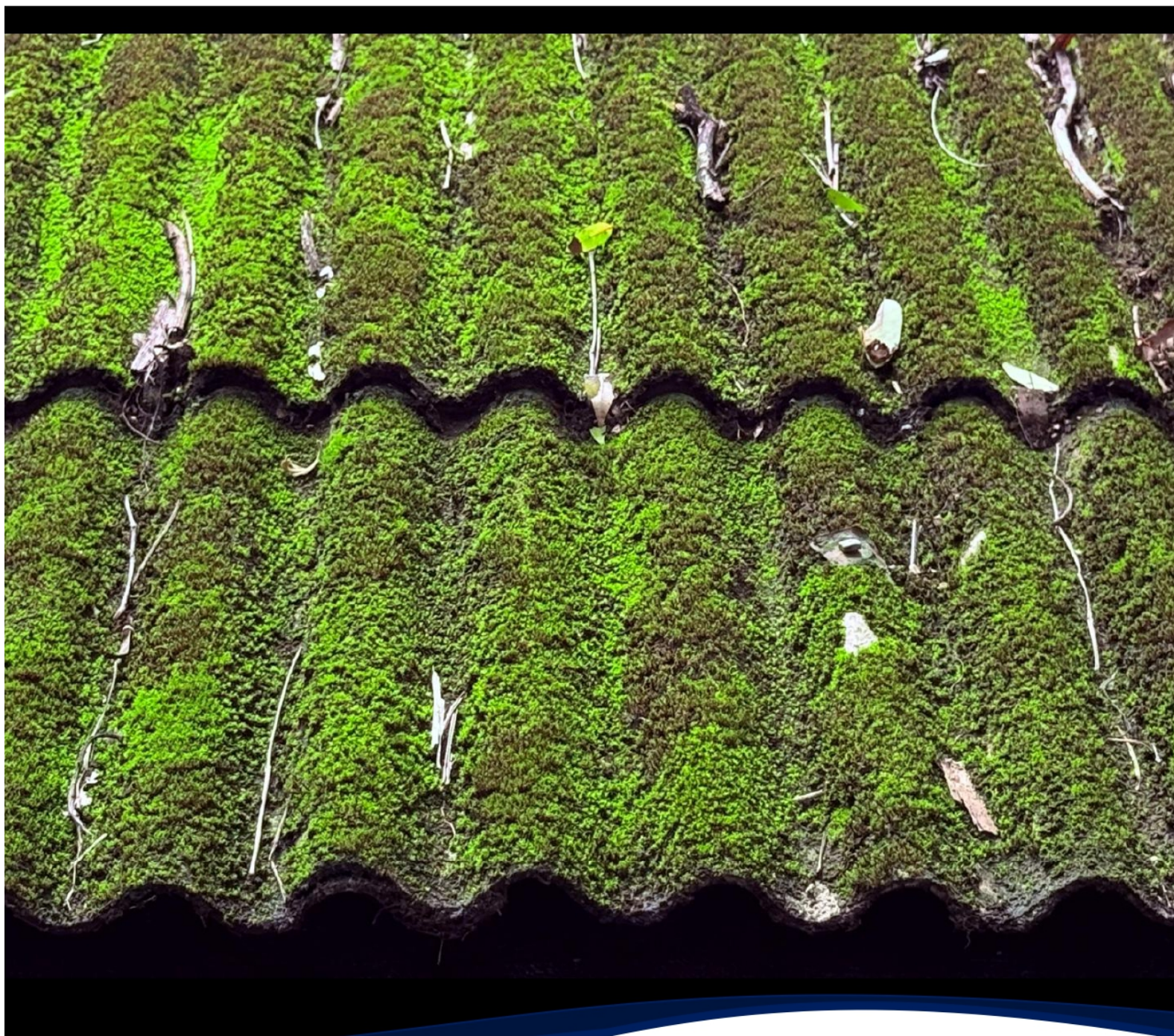

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มนุษยสังคมศาสตร์

Journal of Humanities and Social Sciences
ManuSangkhomSart

ISSN xxxx-xxxx (Online)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2568)

Volume 3 Number 2 (May - August 2025)

วารสารมนุษยสังคมศาสตร์

ManuSangkhomSart:

Journal of Humanities and Social Sciences

เจ้าของโดย

บริษัท โนสเคป จำกัด

(Knowscape Co.,Ltd)

ISSN 0000-0000 (Online)

วารสารฉบับนี้อยู่ในระหว่างการทำงานตามกรอบและหลักเกณฑ์คุณภาพของ TCI กำหนด

การศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมสำหรับเด็กไทย

A STUDY ON EDUCATIONAL APPROACHES FOR ENHANCING SOCIALLY RESPONSIBLE
CITIZENSHIP AMONG THAI CHILDRENศิริธร สุตตานนท์¹Siridhra Soottanon¹พิชญุตม์ พชรธรรมโรจน์²Pichayut Phacharadhamaroj²¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

Faculty of Education, Nakorn Phanom University

E-mail: siridhara@npu.ac.th

²นักวิชาการอิสระ

Independent academic

E-mail: pichayut.p3265@outlook.com

Received : August 22, 2023

Revised : December 14, 2025

Accepted : December 26, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของเด็กไทยและพัฒนาโมเดลเชิงแนวคิดเพื่อใช้เป็นกรอบในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองผ่านการศึกษา โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผลการวิเคราะห์พบว่า การพัฒนาพลเมืองใส่ใจสังคมจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวยุคใหม่ และการเมืองซึ่งกำหนดโอกาส ประสบการณ์ และกรอบคิดของผู้เรียน ปัจจัยเศรษฐกิจสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทางสังคม ส่วนปัจจัยครอบครัวทำหน้าที่หล่อหลอมค่านิยมพื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขณะที่ปัจจัยการเมืองเกี่ยวข้องกับบรรยากาศทางสังคมที่ส่งเสริมหรือจำกัดการตั้งคำถามและการแสดงออกอย่างอิสระ ซึ่งล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองทั้ง 9 ประการ ได้แก่ ความมีวินัย การทำหน้าที่ทางสังคม ความสนใจต่อปัญหาสาธารณะ การมีส่วนร่วม การกล้าแสดงความคิดเห็น การไม่เพิกเฉยต่อความอยุติธรรม การอาสาปฏิบัติจริง ภาวะผู้นำ และการพัฒนาตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ทั้งนี้ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และกิจกรรมอาสาสมัครมีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมคุณลักษณะดังกล่าว เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์จริง สะท้อนคิดต่อบทบาทของตน และเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาเชิงปัจเจกและโครงสร้างสังคม ส่งผลให้เกิดเจตคติประชาธิปไตย ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการไม่ยอมรับผิดชอบต่อความอยุติธรรม โดยสรุป โมเดลที่บูรณาการปัจจัยโครงสร้างเข้ากับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติสามารถเสริมสร้างพลเมืองรุ่นใหม่ที่มีความตระหนักและพร้อมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมือง พลเมืองใส่ใจสังคม เด็กไทย การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์
การมีส่วนร่วมอาสาสมัคร

Abstract

This study aims to examine the characteristics of socially responsible citizenship among Thai children and to develop a conceptual model that serves as a framework for promoting citizenship education. Using a documentary research methodology, the analysis reveals that cultivating socially responsible citizenship requires careful consideration of economic, familial, and political factors that shape learners' opportunities, experiences, and perspectives. Economic factors are linked to disparities in resources that support social learning, while family influences play a crucial role in shaping core values related to collective responsibility. Political conditions further determine the social climate that either encourages or constrains inquiry, critical reflection, and freedom of expression. These structural factors form essential conditions for the development of nine key citizenship attributes: discipline, social responsibility, awareness of public issues, civic participation, willingness to express opinions, intolerance of injustice, volunteer engagement, leadership, and personal development for the benefit of others. Experiential learning and volunteer-based activities serve as central mechanisms in fostering these attributes, as they allow learners to engage with real-world situations, reflect on their roles, and recognize the interconnectedness between individual issues and broader social structures. Such experiences nurture democratic attitudes, a sense of collective responsibility, and a refusal to accept injustice. In conclusion, a model that integrates structural influences with practice-based learning can effectively cultivate a new generation of citizens who are socially aware and actively committed to the development of a democratic society.

Keywords: Citizenship, Socially responsible citizenship, Thai children, Experiential learning, Volunteer participation

บทนำ

การพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยถือเป็นเป้าหมายสำคัญของสังคมไทย เนื่องจากคุณลักษณะของพลเมืองที่พึงประสงค์ เช่น ความรับผิดชอบ การพึ่งพาตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่น การยอมรับความแตกต่าง และการมีส่วนร่วมต่อส่วนรวม ล้วนเป็นฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมปัจจุบันสะท้อนว่าเยาวชนจำนวนไม่น้อยยังขาดความตระหนักรู้ต่อปัญหาและบทบาทของตนในฐานะสมาชิกสาธารณะ ส่งผลให้การพัฒนาให้เป็นพลเมืองเชิงรุกหรือ Active Citizenship กลายเป็นภารกิจที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ทั้งนี้ แม้มีการตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาพลเมือง แต่การกำหนดเพียงชุดค่านิยมยังไม่เพียงพอ หากขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบเชิงปฏิบัติของ Active Citizenship ในสังคมไทย

Lawson (2001) ระบุว่า citizenship ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแต่หมายถึงการมีส่วนร่วมและความผูกพันกับชุมชน ซึ่งต้องถูกหล่อหลอมผ่านประสบการณ์จริงทั้งในโรงเรียนและชุมชน มากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎี แนวทางนี้ช่วยขยายความหมายของ Active Citizenship ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและสามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากรอบที่เหมาะสมกับบริบทไทยได้ อย่างไรก็ตาม แนวทางในสถาบันการศึกษาไทยยังเน้นเนื้อหาทางวิชาการมากกว่าการลงมือปฏิบัติ เช่น การท่องจำรายวิชาหน้าที่พลเมืองหรือการประเมินผลแบบอ้อม ทำให้ทักษะการคิดวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมเชิงรุกไม่สามารถพัฒนาได้อย่างจริงจัง (คณะกรรมการพัฒนาการบริหารระบบการศึกษา, 2561; อภิชากรีมาบุตร และ เพียรพิทย์ โรจนปัญญา, 2568)

แม้บางโครงการการศึกษาพบผลเชิงบวก เช่น การพัฒนาพฤติกรรมของเยาวชนผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์หรือการเรียนรู้เชื่อมโยง (เกวลี รังษิสุทธาภรณ์, 2563; ปริณัฐ ไชยนิชัย และ สมพงษ์ เกสานุช, 2564) แต่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นโครงการนำร่องที่ขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถขยายผลในระดับประเทศได้ (Thairoongrojana, 2024) ประกอบกับการวิจัยพบว่าเยาวชนจำนวนมากแม้มีความตระหนักรู้ต่อปัญหาสังคม แต่ขาดเวทีหรือโครงสร้างสนับสนุนที่เอื้อต่อ

การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Seeda and Chamaratana, 2023) ช่องว่างเชิงโครงสร้างเหล่านี้ทำให้ศักยภาพของเยาวชนในการเป็นพลเมืองเชิงรุกถูกจำกัด และสะท้อนปัญหาความไม่เท่าเทียมด้านโอกาสในสังคมไทย

ข้อจำกัดของแนวทางเดิมสะท้อนอย่างชัดเจนว่าการส่งเสริมพลเมืองในไทยยังขาดความเป็นระบบและขาดการสังเคราะห์ให้เป็นโมเดลมาตรฐานที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง (ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2552) ขณะเดียวกัน การพึ่งพาเพียงแนวคิดตะวันตกไม่สามารถครอบคลุมความท้าทายเฉพาะของสังคมไทยได้ เนื่องจากไทยยังมีบริบทของระบบอุปถัมภ์ อำนาจนิยม และอภิสิทธิ์นิยมซึ่งส่งผลให้พลเมืองจำนวนหนึ่งกลายเป็นพลเมืองเฉื่อยชา (อรรถพล อนันตวรสกุล, 2560) ดังนั้น การพัฒนาโมเดลจึงต้องอาศัยการสังเคราะห์ทั้งแนวคิดสากลและปัจจัยเชิงวัฒนธรรมการเมืองไทย เพื่อออกแบบกลไกที่ช่วยให้เยาวชนสามารถคิดวิเคราะห์ มีส่วนร่วม และพัฒนาบทบาทในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างยั่งยืน

จากผลการสืบค้นพบงานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมสำหรับเด็กไทย ระหว่าง พ.ศ. 2558-2568 เพียงประมาณ 11 เรื่อง ซึ่งถือว่ามีย่านจำกัดเมื่อเทียบกับความสำคัญของประเด็น แสดงให้เห็นช่องว่างด้านองค์ความรู้ที่ยังไม่ถูกสำรวจอย่างเพียงพอ ทั้งในด้านการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ กลไกการสนับสนุนระหว่างโรงเรียนและชุมชน ตลอดจนรูปแบบการพัฒนาพลเมืองที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นที่หลากหลาย ข้อจำกัดขององค์ความรู้เหล่านี้สะท้อนว่าประเด็นพลเมืองใส่ใจสังคมยังขาดกรอบแนวคิดและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ครอบคลุมและลึกซึ้งเพียงพอที่จะนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในระดับประเทศ

แม้สังคมไทยจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วม แต่แนวทางปฏิบัติที่ใช้อยู่ยังขาดความเป็นระบบ ขาดกลไกสนับสนุนที่ชัดเจน และยังไม่สามารถปรับใช้ได้กับบริบทที่แตกต่างกันทั้งในเมือง ชนบท และพื้นที่วัฒนธรรมเฉพาะ ส่งผลให้เยาวชนจำนวนมากยังไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการมีส่วนร่วมในชีวิตจริงอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยครั้งนี้จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาโมเดลการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมที่บูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และประสบการณ์จริง ให้สอดคล้องกับบริบทของเด็กไทยอย่างแท้จริง เพื่อเป็นรากฐานในการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนในระบอบประชาธิปไตย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเรื่องพลเมืองใส่ใจสังคม

แนวคิดพลเมืองใส่ใจสังคมเน้นการตระหนักต่อประเด็นสาธารณะ การคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบบนฐานกฎหมายและจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการพลเมือง 3 ระดับของ Denby (2008) และ ถวิลวดี บุรีกุล (2551) ที่มองการเติบโตของพลเมืองจากการปฏิบัติตามหน้าที่ ไปสู่การมีส่วนร่วมในชุมชน และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง เช่นเดียวกับ Westheimer และ Kahne (2004) ที่แบ่งระดับพลเมืองเป็นผู้รับผิดชอบ ผู้มีส่วนร่วม และผู้มุ่งความยุติธรรม ทั้งหมดชี้ว่าพลเมืองระดับสูงต้องมีวิสัยทัศน์เชิงวิพากษ์ ตั้งคำถามต่อความไม่เป็นธรรม และทำงานร่วมกับระบบสาธารณะอย่างมีความรับผิดชอบ (Hadijah, 2025) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการหล่อหลอมพลเมืองประชาธิปไตยยุคใหม่

เมื่อความรับผิดชอบพื้นฐานถูกพัฒนา พลเมืองจะก้าวสู่การมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมอาสาสมัคร งานสาธารณะ หรือการร่วมตัดสินใจระดับชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจของ civic engagement ที่เสริมสร้าง social capital และความร่วมมือทางสังคม (Hadijah, อ้างแล้ว; ถวิลวดี บุรีกุล, อ้างแล้ว) ขณะเดียวกัน พลเมืองระดับ justice-oriented ตาม Westheimer และ Kahne (2004) จะสามารถมองเห็นสาเหตุเชิงโครงสร้างของความเหลื่อมล้ำ และมีบทบาทในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ สำหรับบริบทไทย แนวคิดนี้สอดคล้องกับคุณลักษณะพลเมือง 9 ประการตามหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) ซึ่งครอบคลุมทั้งวินัย การมีส่วนร่วม การไม่เพิกเฉยต่อความอยุติธรรม และการพัฒนาตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ จึงเห็นได้ว่าการบูรณาการกรอบสากลกับบริบทไทยช่วยสร้างพัฒนาการพลเมืองที่สมดุลทั้งด้านหน้าที่ การมีส่วนร่วม และความมุ่งมั่นต่อความยุติธรรมเพื่อสังคมที่ยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์

การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความรู้จากการปฏิบัติจริง ผ่านวัฏจักรของประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด การสรุปความเข้าใจ และการทดลองใช้แนวคิดใหม่ตามกรอบของ Kolb (1984) ซึ่งสอดคล้องกับ Dewey (1938) ที่มองว่าประสบการณ์คือฐานรากของการศึกษาและผู้เรียนเป็นผู้สร้างความหมายด้วยตนเอง แนวคิดนี้จึงถูกนำไปประยุกต์ในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ชุมชนเป็นฐาน และการฝึกวิชาชีพ โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับสถานการณ์จริงเพื่อสร้างความหมายใหม่ (Tennant and Pogson, 1995) การออกแบบประสบการณ์เรียนรู้จึงต้องเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน และใช้ประเด็นร่วมสมัยหรือปัญหาสาธารณะเพื่อช่วยพัฒนาการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้อย่างยั่งยืน (Kolb, 1984)

หัวใจสำคัญของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์อยู่ที่การจัดสถานการณ์ที่ผู้เรียนมีบทบาทสูง เช่น กรณีศึกษา การจำลองสถานการณ์ เกม หรือบทบาทสมมติ ซึ่งช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจตามแนวคิดของ Kolb และ Dewey ควบคู่กับกระบวนการสะท้อนคิดผ่านการบันทึก การวิเคราะห์เหตุการณ์ และการอภิปราย ซึ่งทำให้ผู้เรียนสังเคราะห์องค์ความรู้จากประสบการณ์ตรงได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เช่น การทำงานอาสาสมัครหรือกิจกรรมชุมชน ยังช่วยพัฒนาทักษะชีวิตและจิตสาธารณะ โดย Furco (1996) ชี้ว่านี่คือองค์ประกอบหลักที่ทำให้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ส่งผลทั้งต่อพัฒนาการด้านความรู้และคุณค่าทางสังคมอย่างแท้จริง

แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัคร

การเป็นอาสาสมัครสะท้อนการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทน และตั้งอยู่บนค่านิยมของความเกื้อกูลและความรับผิดชอบทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Ellis และ Noyes (1990) ที่มองว่าอาสาสมัครคือผู้เลือกทำสิ่งซึ่งตนเชื่อว่ามีคุณค่าโดยไม่ถือเป็นหน้าที่ การมีส่วนร่วมในงานอาสาจึงทำหน้าที่หล่อหลอมจิตสาธารณะและค่านิยมพลเมืองใส่ใจสังคม ขณะเดียวกันแรงจูงใจของอาสาสมัครเกิดได้ทั้งจากปัจจัยภายใน เช่น ความเห็นอกเห็นใจและความต้องการทำสิ่งที่มีความหมาย และปัจจัยภายนอก เช่น ครอบครัว เพื่อน หรือชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Clary (1998) และ Penner (2004) ที่อธิบายว่าการอาสาสมัครมีรากฐานจากค่านิยมส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ทางสังคม และโอกาสพัฒนาตนเอง จึงนับเป็นกระบวนการที่หล่อหลอมเจตคติและพฤติกรรมเพื่อสาธารณะอย่างเป็นระบบ

ผลของการทำงานอาสาสมัครส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านบุคคลและสังคม ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงทางอารมณ์ การมองเห็นคุณค่าตนเอง และการพัฒนาทักษะทางสังคมที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น Wilson (2000) ชี้ว่าการอาสาช่วยขยายมุมมองต่อความหลากหลาย เสริมภาวะผู้นำ และสร้างความเข้าใจผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง ในระดับสาธารณะ การอาสาเป็นฐานสำคัญของการสร้างพลเมืองที่รับผิดชอบ มีส่วนร่วม และตื่นตัวต่อประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของพลเมืองคุณภาพในสังคมประชาธิปไตย การอาสาสมัครจึงมิใช่เพียงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่เป็นกลไกทางสังคมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงคุณค่าทั้งในระดับปัจเจกและส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม

การส่งเสริมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมต้องเริ่มจากโครงสร้างรัฐที่กำหนดทิศทางผ่านรัฐธรรมนูญ นโยบาย และยุทธศาสตร์การศึกษา ซึ่งทำหน้าที่กำหนดลัทธิ หน้าที่ และกรอบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ Hoskins และ Kerr (2012) ที่ชี้ว่ารัฐคือกลไกสำคัญในการสร้างเงื่อนไขให้พลเมืองตื่นตัวต่อสาธารณะ ขณะเดียวกัน สถาบันสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา และสื่อ ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ขัดเกลาทางสังคม ส่งผ่านค่านิยม จิตสำนึกสาธารณะ และทักษะการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับกรอบของ Westheimer และ Kahne (2004) ที่เน้นการพัฒนาพลเมืองผู้รับผิดชอบ ผู้มีส่วนร่วม และผู้มุ่งเปลี่ยนแปลงสังคมผ่านประสบการณ์เรียนรู้ที่มีความหมาย

พร้อมกันนี้ ภาคประชาสังคม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเยาวชน เครือข่ายจิตอาสา และองค์กรพัฒนาเอกชน ถือเป็นพลังสนับสนุนที่เสริมสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทจริงในประเด็นสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับ Edwards (2014) ที่มองว่า civil society เป็นแกนกลางของประชาธิปไตยเชิงปฏิบัติและการพัฒนา

พลเมืองที่เข้มแข็ง ดังนั้น การผสมความร่วมมือระหว่างรัฐ สถาบันสังคม และภาคประชาสังคมจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาพลเมืองใส่ใจสังคมอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่อง และนำไปสู่ความยั่งยืนระดับสังคม

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์

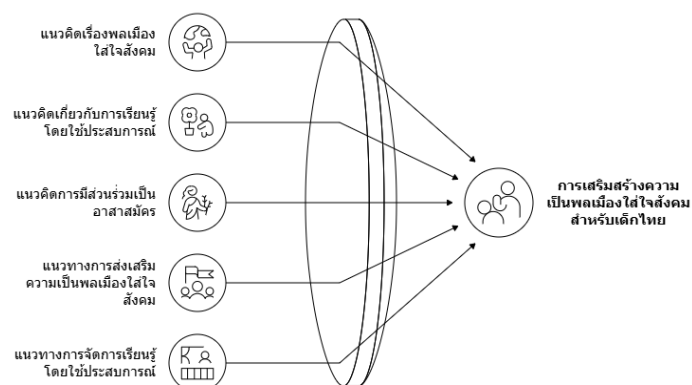
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐานเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาพลเมืองใส่ใจสังคม เพราะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ไตร่ตรอง และสังเคราะห์องค์ความรู้จากประสบการณ์ตามวงจร 4 ขั้นของ Kolb (อ้างแล้ว) ที่ว่าด้วยประสบการณ์ตรง การใคร่ครวญ การสร้างแนวคิด และการทดลองใหม่ ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจสังคมอย่างลึกซึ้งในบริบทชีวิตตนเอง แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Constructivism ที่อธิบายว่าความรู้เกิดจากการสร้างความหมายผ่านปฏิสัมพันธ์กับโลกจริง (Hmelo-Silver, 2004) จึงช่วยหล่อหลอมทักษะสำคัญของพลเมืองประชาธิปไตย อาทิ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความสามารถอยู่ร่วมอย่างสันติ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และ Service-Learning ทำหน้าที่เป็นกลไกปฏิบัติการที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองเชิงรับผิดชอบและมีส่วนร่วม โดย PBL เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนแก้ปัญหาที่ซับซ้อนผ่านการสืบค้น เหตุผล และความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพลเมืองมีส่วนร่วมของ Passe (2010) ส่วน Service-Learning เชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ในชุมชน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาสังคมจากสถานการณ์จริง เกิดการสะท้อนคิดและความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลตามแนวคิดของ Dewey (อ้างแล้ว) ทั้งยังสอดคล้องกับงานของ Eyster และ Giles (1999) ที่ชี้ว่าการบริการสังคมช่วยพัฒนาความตระหนักด้านสิทธิ หน้าที่ และการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย ดังนั้น Experiential Learning จึงเป็นฐานคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองอย่างรอบด้านผ่านการบูรณาการประสบการณ์จริง การคิดเชิงวิพากษ์ และการมีส่วนร่วมต่อสาธารณะอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมสำหรับเด็กไทย
2. เพื่อนำเสนอโมเดลเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมทางการศึกษาสำหรับเด็กไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมและนำเสนอโมเดลเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมทางการศึกษาสำหรับเด็กไทย โดยแหล่งข้อมูลหลักประกอบด้วยเอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การวิจัยเอกสารที่มีได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มตัวอย่างใด ๆ โดยตรง โดยมีขั้นตอนในการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะพลเมืองใส่ใจสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบการวิเคราะห์ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) พลเมืองใส่ใจสังคม 2) การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ 3) การมีส่วนร่วมอาสาสมัคร 4) แนวทางส่งเสริมความเป็นพลเมือง และ 5) การจัดการเรียนรู้บนฐานประสบการณ์ กรอบดังกล่าวถูกใช้เป็นโครงสร้างสำหรับพัฒนาเกณฑ์การเข้ารหัสและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ
2. จากนั้น ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตข้อมูล โดยเลือกงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2558–2568 จำนวน 11 เรื่องในสาขาที่เกี่ยวข้อง พร้อมจัดทำ annotated bibliography เพื่อสรุปสาระสำคัญและเตรียมความพร้อมสำหรับการวิเคราะห์เชิงลึก
3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ที่ใช้เทคนิค Content Analysis ผ่านการเข้ารหัสข้อมูลทั้งในมิติเนื้อหา และมิติเชิงระเบียบวิธี ข้อมูลทั้งหมดถูกรวบรวมในตารางเมทริกซ์เพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มร่วมและความแตกต่าง ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลวิเคราะห์ด้วย triangulation การตรวจสอบสอดคล้องของรหัส และการอ้างอิงข้อมูลรองเพื่อลดอคติ
4. สุดท้าย ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อค้นพบเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์และพัฒนาโมเดลการเสริมสร้างพลเมืองใส่ใจสังคมที่ครอบคลุมองค์ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และประสบการณ์จริงให้สอดคล้องกับบริบทไทย

ผลการวิจัย

การพัฒนาเด็กไทยให้เป็นพลเมืองใส่ใจสังคมเป็นโจทย์สำคัญในยุคที่บริบทสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมีความซับซ้อนและส่งผลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมของเยาวชนโดยตรง งานวิจัยนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจทั้งคุณลักษณะพื้นฐาน เช่น วินัย ความรับผิดชอบ และคุณลักษณะขั้นสูงที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิพากษ์ ความยุติธรรมทางสังคม และบทบาทเชิงประชาธิปไตย พร้อมชี้ให้เห็นว่าการระบุคุณลักษณะเพียงลำพังไม่เพียงพอหากปราศจากกลไกการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง ดังนั้นจึงนำเสนอโมเดลการเสริมสร้างพลเมืองใส่ใจสังคมผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และกิจกรรมอาสาสมัครในฐานกรอบเชิงระบบที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และจิตสำนึกสาธารณะอย่างต่อเนื่อง และสามารถปรับเปลี่ยนคุณลักษณะที่กำหนดในหลักสูตรให้เกิดขึ้นเป็นพฤติกรรมที่จับต้องได้ในชีวิตจริงอย่างยั่งยืน ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. คุณลักษณะและความท้าทายของความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมสำหรับเด็กไทย

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมสำหรับเด็กไทย พบว่าองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์นั้นมีความซับซ้อนและได้รับอิทธิพลจากปัจจัยแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง คุณลักษณะสำคัญ 9 ประการที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาพลเมืองที่เป็นระบบ ตั้งแต่การรับผิดชอบต่อหน้าที่พื้นฐานส่วนตัว เช่น การมีวินัยและเคารพกติกา ไปจนถึงการยกระดับไปสู่บทบาทเชิงรุกที่มุ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะและการพัฒนาตนเองเพื่อส่วนรวม

คุณลักษณะเหล่านี้ได้รับการสังเคราะห์และบูรณาการแนวคิดสากลเกี่ยวกับพลเมืองที่มุ่งความยุติธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพลเมืองที่มีคุณภาพจะต้องสามารถคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถามต่อความไม่เป็นธรรม และพร้อมผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในสังคมประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการกำหนดคุณลักษณะที่สูงเช่นนี้ แต่ความท้าทายสำคัญคือการที่ผลวิจัยพบว่าปัจจัยภายนอก เช่น สภาพเศรษฐกิจครอบครัวและบริบททางการเมือง มีอำนาจในการกำหนดระดับของการพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองเหล่านี้ในทางปฏิบัติ

การกำหนดชุดคุณลักษณะที่ครอบคลุมจึงยังไม่เพียงพอต่อการสร้างพลเมืองเชิงรุกอย่างแท้จริง เนื่องจากบริบทเฉพาะของสังคมไทยที่ยังคงมีปัญหาเชิงโครงสร้างอย่างระบบอุปถัมภ์และอำนาจนิยม อาจเป็นอุปสรรคสำคัญที่

จำกัดศักยภาพของเยาวชนในการก้าวไปสู่การเป็นพลเมืองในระดับที่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือการไม่เพิกเฉยต่อความอยุติธรรม การพัฒนาพลเมืองจึงต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการสร้างเวทีและโครงสร้างทางสังคมที่ปลอดภัยและเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เพื่อให้คุณลักษณะที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสามารถแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมเชิงรุกในชีวิตจริงได้

2. โมเดลการเสริมสร้างพลเมืองผ่านการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์และการมีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัคร

โมเดลการเสริมสร้างพลเมืองใส่ใจสังคมที่พัฒนาขึ้นนี้ทำหน้าที่เป็นกรอบเชิงวิชาการสำหรับพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองของเด็กไทย โดยบูรณาการการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตามกรอบวัฏจักรของ Kolb—การเผชิญสถานการณ์จริง การสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ และการทดลองปฏิบัติใหม่ให้เข้ากับกิจกรรมอาสาสมัครซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาสังคมในบริบทจริง (Kolb, อ้างแล้ว) การผสมผสานทั้งสองช่วยลดข้อจำกัดของการเรียนรู้ที่เน้นทฤษฎีและการท่องจำ พร้อมเสริมพัฒนาการด้านความตระหนักรู้ต่อบทบาทพลเมือง ความร่วมมือ การคิดวิเคราะห์ และจิตอาสาที่ยั่งยืนในประสบการณ์ตรงและปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนคุณลักษณะของ พลเมืองเชิงรุกตามกรอบสังคมประชาธิปไตย และชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีศักยภาพสูงในการก่อรูปจิตสำนึกสาธารณะและพฤติกรรมพลเมืองที่มีความหมายอย่างยั่งยืน

โมเดลที่นำเสนอชี้ให้เห็นข้อจำกัดของระบบการศึกษาไทยที่ยังเน้นการถ่ายทอดเนื้อหามากกว่าการสร้างประสบการณ์จริง ทั้งยังยืนยันว่าการพัฒนาพลเมืองคุณภาพต้องอาศัยการลงมือปฏิบัติ การอาสาสมัคร และการเรียนรู้ที่เผชิญปัญหาจริงผ่าน Service-Learning และ Problem-Based Learning ซึ่งพิสูจน์แล้วว่าสามารถเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ การร่วมมือ และความตระหนักรู้ต่อสาธารณะได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ โมเดลยังเน้นว่าคุณลักษณะพลเมือง 9 ประการจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ และการเมืองทำหน้าที่เป็นระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชน จึงสะท้อนชัดว่าการพัฒนาพลเมืองไม่อาจพึ่งพาเฉพาะหลักสูตรหรือกิจกรรมในโรงเรียน หากต้องอาศัยระบบนิเวศทางสังคมที่หล่อหลอมประสบการณ์ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ เห็นคุณค่าสาธารณะ และพร้อมขับเคลื่อนสังคมประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

สรุปและอภิปรายผล

การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมในบริบทการศึกษาไทยเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลต่อโอกาส ทักษะคิด และการปฏิบัติจริงของเด็กไทยต่อบทบาทพลเมือง การวิเคราะห์งานวิจัยด้านนี้จึงต้องพิจารณาเกินกว่ากรอบคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมในหลักสูตร โดยให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ตรง พื้นที่การมีส่วนร่วม และสภาวะแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการคิด วิเคราะห์ และตั้งคำถามอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้ วิธีการจัดการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้จากประสบการณ์ การทำกิจกรรมเพื่อสังคม และการเรียนรู้เชิงบริการ ล้วนมีบทบาทสำคัญในการก่อรูปความตระหนักรู้ต่อประเด็นสาธารณะ และช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมภายใต้บริบทไทย สรุปได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. คุณลักษณะพลเมืองใส่ใจสังคมเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับบริบทสังคมไทยและต้องตั้งอยู่บนฐานการเรียนรู้เชิงวิพากษ์

คุณลักษณะพลเมืองของเด็กไทยไม่อาจแยกออกจากบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่โอบล้อมอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Banks (2010) ที่มองว่าพลเมืองประชาธิปไตยต้องเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ลดความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการตั้งคำถามต่ออำนาจเชิงโครงสร้าง กรณีของไทยที่มีระบบอุปถัมภ์และบรรยากาศกดทับทางความคิดเห็นยังสะท้อนความจำเป็นของพลเมืองศึกษาเชิงวิพากษ์เพื่อให้เด็กพัฒนาความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบสาธารณะ และความสามารถคิดวิเคราะห์อย่างเป็นอิสระ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการสะท้อนคิดตามแนวคิดของ Freire (1970) และ Schön (1992) ทำให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์จริง เห็นพลวัตอำนาจในชีวิตประจำวัน และก่อรูป critical consciousness ซึ่งเป็นรากฐานของคุณลักษณะพลเมืองที่การเรียนรู้แบบท่องจำไม่สามารถสร้างได้

2. การพัฒนาพลเมืองต้องอาศัยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงควบคู่โครงสร้างสนับสนุนทางสังคม และสามารถพัฒนาเป็นโมเดลเชิงปฏิบัติได้

การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้แบบใช้ประสบการณ์เป็นฐาน รวมถึงกิจกรรมอาสาสมัครและ Service-Learning เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง เห็นปัญหาในสังคม และพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ Astin and Sax (1998) ที่ชี้ว่าอาสาสมัครเสริมความรับผิดชอบและแนวโน้มการมีส่วนร่วม และ Butin (2010) ที่เห็นว่า Service-Learning ก่อรูปทักษะสังคมและจิตสำนึกพลเมืองเชิงยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การทำให้คุณลักษณะพลเมืองเกิดขึ้นได้จริงต้องอาศัยโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อต่อการเติบโตของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ ครอบครัว ความมั่นคงทางสังคม หรือสภาพการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับกรอบนิเวศสังคมของ Bronfenbrenner (1979) ที่ระบุว่าพัฒนาคนจำเป็นต้องเป็นความร่วมมือของครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และรัฐ การสังเคราะห์เหล่านี้จึงนำไปสู่การพัฒนาโมเดลเสริมสร้างพลเมืองใส่ใจสังคมที่ใช้เป็นกรอบแนวทางเชิงปฏิบัติให้สถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับโครงสร้างสังคมที่สนับสนุนการเติบโตของพลเมืองประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรลดการสอนเชิงทฤษฎี และเพิ่มกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนทำงานอาสาสมัคร แก้ปัญหาสาธารณะในพื้นที่จริง และมีระบบสะท้อนคิดอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อเชื่อมประสบการณ์เข้ากับคุณลักษณะพลเมืองทั้ง 9 ประการ โดยเฉพาะความคิดวิพากษ์และความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งพบว่าเติบโตได้เด่นชัดเมื่อผู้เรียนเผชิญสถานการณ์จริงมากกว่าการเรียนรู้แบบท่องจำ

2. ควรสร้างพื้นที่สนทนาและเวทีสาธารณะในโรงเรียนที่ปราศจากแรงกดดันทางอำนาจ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยรัฐ โรงเรียน และภาคประชาสังคมสนับสนุนร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ชี้ว่าคุณลักษณะพลเมืองขั้นสูงไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากไม่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินงานวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลองในโรงเรียนต่างบริบท เช่น เมือง-ชนบท หรือพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำต่างกัน เพื่อประเมินผลของโมเดลต่อคุณลักษณะพลเมืองทั้ง 9 ประการอย่างเป็นระบบ และเข้าใจปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคมที่มีผลต่อการพัฒนาเยาวชน ซึ่งจะช่วยปรับโมเดลให้ยืดหยุ่นและใช้ได้จริงในบริบทที่กว้างขึ้น

2. ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาในพื้นที่หรือโรงเรียนที่สามารถบูรณาการ Service-Learning ได้ อย่างยั่งยืน เพื่อวิเคราะห์การสนับสนุนของครอบครัวและชุมชนต่อการสร้างพื้นที่ปลอดภัยและการเรียนรู้ด้านพลเมือง ผลลัพธ์จะช่วยสังเคราะห์แนวทางความร่วมมือเชิงระบบ และต่อยอดเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับพัฒนาระบบนิเวศทางสังคมที่เอื้อต่อการเติบโตของพลเมืองประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2555). *ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย*. เอกสารรายงานวิจัยเผยแพร่ในการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ 22-24 มีนาคม 2555.
http://www.kpi.ac.th/kpith/images/stories/2012/13/citizenship%20paper_22mar12
- ปริณุต ไชยนิชัย และ สมพงษ์ เกสานุช. (2564). *รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2552). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: Civic education พัฒนาการการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่ "คน"*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. (2560). *ห้องเรียนประชาธิปไตยไม่ได้อยู่แต่ในวิชาหน้าที่พลเมือง*.
<https://thematter.co/social/active-citizen/24144>
- อภิชา ภิรมมาบุตร และ เพียรพิทย์ โรจนปัญญา. (2568). *แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองตื่นรู้ในสังคมประชาธิปไตย*. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี*, 1(1), 119-134.
- Astin, A. W., and Sax, L. J. (1998). How undergraduates are affected by service participation. *Journal of College Student Development*, 39(3), 251-263.
- Banks, J. A. (2010). Diversity, group identity, and citizenship education in a global age. In F. Salili and R. Hoosain (Eds.), *Democracy and multicultural education*, 15-41.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Butin, D. (2010). *Service-learning in theory and practice: The future of community engagement in higher education*. Springer.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., and Mienie, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516-1530.
- Denby, R. A. (2008). *The impact of service-learning on students' sense of civic responsibility* (Master's thesis). The University of Western Ontario.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.
- Edwards, M. (2014). *Civil society* (3rd ed.). Polity Press.
- Ellis, S. J., and Noyes, K. H. (1990). *By the people: A history of Americans as volunteers*. Walker and Company.
- Eyler, J., and Giles, D. E. (1999). *Where's the learning in service-learning?* Jossey-Bass.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Furco, A. (1996). Service-learning: A balanced approach to experiential education. *Expanding Boundaries: Serving and Learning*, 2-6.
- Hadijah, N. (2025). Civic engagement and its impact on community development. *Eurasian Experiment Journal of Humanities and Social Sciences*, 7(3), 21-26.
- Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn? *Educational Psychology Review*, 16(3), 235-266.

- Hoskins, B., and Kerr, D. (2012). *Final report: Participatory citizenship in the European Union*. European Commission.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
- Lawson, H. (2001). Active citizenship in schools and the community. *Curriculum Journal*, 12(2), 163–178.
- Passe, J. (2010). *Teaching citizenship in the 21st century*. Information Age Publishing.
- Penner, L. A. (2004). Volunteerism and social problems: Making things better or worse? *Journal of Social Issues*, 60(3), 645–666.
- Schön, D. A. (1992). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Routledge.
- Seeda, K., and Chamaratana, T. (2023). Youth citizenship in the 21st century: Lessons from Thailand. *Asian Crime and Society Review*, 10(2), 40–46.
- Tennant, M., and Pogson, P. (1995). *Learning and change in the adult years: A developmental perspective*. Jossey-Bass.
- Thairoongrojana, S. (2024). Empowering youth through cultural and citizenship education: A strategic learning model to combat alcohol consumption in Khon Kaen Province. *Journal of Exploration in Interdisciplinary Methodologies (JEIM)*, 1(3), 1–12.
- Westheimer, J., and Kahne, J. (2004). Educating the good citizen: Political choices and pedagogical goals. *PS: Political Science and Politics*, 37(2), 241–247.

การสร้างเว็บ Blog เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ปลากระทิงให้เป็นปลาสวยงาม
ต.จันทึก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

CREATING A WEB BLOG TO PROMOTE OF ZIG-ZAG EEL AS ORNAMENTAL FISH
CHANTHUEK SUBDISTRICT, PAK CHONG DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

ธนัตตามาศ ปิตียาศักดิ์¹ ปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์² ภาศิริ เขตปิยรัตน์³

Thanatdamas Pitiyasak¹, Piyapong Katpiyarat², and Pasiri Khetpiyarat³

¹ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Faculty of Liberal Arts and Sciences

² คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Faculty of Service Industry

³ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

Uttaradit Rajabhat University

Received : September 17, 2024

Revised : December 26, 2025

Accepted : December 26, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์และเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ปลากระทิงให้เป็นปลาสวยงาม ต.จันทึก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจ โดยใช้เว็บ blog เป็นสื่อกลางผ่านสื่อออนไลน์มีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 481 คน พบว่า ในบล็อกเกอร์ (Blogger) “ปลากระทิง ปลาน้ำจืดพื้นเมืองหายากของไทย” ที่มาของผู้เข้าชมส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เข้ามาจากเว็บไซต์ภายนอก (การค้นหาค้นหาใน Google) ต้องมีการปรับปรุง Blog โดยทำการแชร์บล็อกแต่ละบล็อกในเว็บบล็อกเกอร์ (Blogger) ไปสู่โซเชียลมีเดียอื่น ๆ ที่มีผู้มองเห็นได้ง่ายและมากกว่าเดิม ปรับปรุงเนื้อหาและข้อมูลให้น่าสนใจและมีความรวบรัด เพื่อให้ผู้อ่านสามารถอ่านเนื้อหาได้ง่ายกว่าเดิม

คำสำคัญ: บล็อก ภาพลักษณ์ ปลากระทิง จ.นครราชสีมา

Abstract

This research aims to publicize and promote the image of the Zig-Zag Eel as an Ornamental Fish in Chanthuek Subdistrict, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province, for tourists or those who are interested, in using a blog as a medium through online media sample group of 481 people. It was found that in the blogger (Blogger) “Zig-Zag Eel, a rare freshwater fish of Thailand”, the source of most visitors is from external websites (searching on Google). The blog must be improved by sharing each blog on the blogger (Blogger) to other social media that are easily visible and more than before. Improve the content and information to be interesting and concise so that readers can read the content more easily than before.

Keywords: Blog, Promote, Zig-Zag Eel, Nakhon Ratchasima Province

บทนำ

ปลากระทิง เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Mastacembelus armatus* อยู่ในวงศ์ปลากระทิง (Mastacembelidae) เป็นสกุลของปลากระตูดแข็งจำพวกหนึ่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเรียกกันว่า “ปลาหลด” มีรูปร่างโดยรวมคือ มีลำตัวเรียวยาว แบนข้างเล็กน้อย ตาเล็ก ครีบอกใหญ่ ปลายจะงอยปากบนเรียวแหลม คล้ายปลาหลด จมูกคู่หน้ามีปลายแยกออกเป็นติ่งเนื้อเล็ก ๆ 2 ตีง และติ่งใหญ่ 2 ตีง มีครีบหลังและครีบกันยาวต่อเนื่องกับครีบหาง ก้านครีบเดี่ยวของครีบหลังเป็นหนามแหลมสั้นๆ เพื่อป้องกันตัวประมาณ 33-40 ก้าน หัวมีลายตั้งแต่ปลายจะงอยปากคาดมาที่ตาถึงช่องเปิดเหงือก ตัวมีสีเทาอ่อนหรือน้ำตาลอมเหลือง มีลายสีคล้ำเป็นวงหรือเป็นลายเส้น มีลวดลายหลากหลายแบบ ด้านท้องสีจาง ครีบคล้ำมีจุดประสีเหลืองอ่อน มีขนาดประมาณ 30-50 เซนติเมตร ใหญ่สุดได้ถึง 80 เซนติเมตร (ขวลิต วิทยานนท์, 2544) ปลากระทิงอาศัยอยู่ในแม่น้ำลำคลอง ที่ลุ่มทั่วไป และแหล่งน้ำนิ่งบริเวณที่มีกิ่งไม้หรือพืชน้ำหนาแน่น พบทั้งในแหล่งน้ำจืดและน้ำกร่อย พบทุกภาคของประเทศไทยตั้งแต่แม่น้ำตอนล่างถึงบริเวณต้นน้ำลำธาร มีการกระจายพันธุ์ในทวีปแอฟริกา ทวีปเอเชีย และภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ หากินตามพื้นท้องน้ำ ด้วยการกินปลาขนาดเล็กและสัตว์น้ำขนาดเล็ก โดยมักจะซุกซ่อนตัวในโพรงไม้หรือวัตถุต่าง ๆ ใต้น้ำ มีความสำคัญต่อมนุษย์ในแง่ของการบริโภคโดยการปรุงสด เช่น ย่าง ทำต้มโคล้งซึ่งขึ้นชื่อมาก ทำผัดเผ็ด ทำปลาเค็ม ตกปลาตามแหล่งธรรมชาติเพื่อนำมาเลี้ยงแล้วขายในธุรกิจปลาสวยงาม นำมาเพาะพันธุ์ และยังมีการเลี้ยงเป็นปลาสวยงามอีกด้วย (วิวรรณ แก่นสา และคณะ, 2560) ซึ่งปลาสวยงามหรือปลาตู้ (Ornamental fish) คือ ปลาที่มนุษย์เลี้ยงไว้เป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลินหรือเพื่อความสวยงาม ไม่ใช่เพื่อการบริโภค นิยมเลี้ยงไว้ในสถานที่ต่าง ๆ ในบ้านพักอาศัย เช่น ตู้ปลา บ่อ หรือสระ ปลาสวยงามนั้นแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้สามกลุ่ม กลุ่มแรกคือ ปลาที่เก็บรวบรวมจากธรรมชาติ กลุ่มที่สองคือ ปลาที่ได้จากการเพาะเลี้ยงในประเทศ ซึ่งมีทั้งปลาพื้นเมืองของไทยและปลานำเข้าจากต่างประเทศ กลุ่มที่สามคือ ปลาที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ปลากระทิงถือได้ว่าเป็นปลาน้ำจืดพื้นเมืองของไทยชนิดหนึ่ง และเป็นปลาที่สามารถเก็บรวบรวมจากธรรมชาติได้ ปัจจุบันธุรกิจปลาสวยงามมีการขยายตัวและเติบโตอย่างต่อเนื่อง เพราะความต้องการทั้งในประเทศและต่างประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้น มีประเทศที่ทำธุรกิจปลาสวยงามทั่วโลกมากกว่า 90 ประเทศ และมีมูลค่ารวมนับหมื่นล้านบาท โดยในประเทศไทยก็นิยมเลี้ยงปลาสวยงามเป็นงานอดิเรกเพื่อความเพลิดเพลิน เนื่องจากปลาสวยงามสามารถเพาะเลี้ยงได้ง่าย ใช้เงินลงทุนไม่มาก ใช้พื้นที่เลี้ยงน้อย เป็นที่ต้องการของตลาด จากความนิยมเลี้ยงปลาสวยงามนี้เอง ทำให้เกิดธุรกิจการซื้อขายปลาสวยงามแพร่หลายในประเทศ ส่งผลให้การเพาะเลี้ยงปลาสวยงามได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ธุรกิจเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาสวยงามเกิดขึ้นมากมายหลายอย่าง เช่น การส่งปลาสวยงามเป็นสินค้าออก การส่งพันธุ์ปลาเป็นสินค้าเข้า การผลิตลูกปลาจำหน่าย การผลิตอุปกรณ์เลี้ยงปลาสวยงามจำหน่าย ซึ่งสามารถนำรายได้เข้าประเทศได้เช่นเดียวกับการท่องเที่ยว หรือการไปที่ฟาร์มปลาสวยงามก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งเช่นกัน แหล่งค้าขายใหญ่ที่เป็นที่รู้จักกันดีในประเทศไทยเช่น ตลาดชันเดย์ บริเวณตลาดนัดสวนจตุจักร แหล่งเพาะพันธุ์ใหญ่ที่สุดของประเทศอยู่ที่อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีการจัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ โดยการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี, 2563) กรมประมงยังตระหนักถึงความสำคัญของการส่งออกปลาสวยงาม โดยได้ร่างนโยบายพัฒนาประมงแห่งชาติ และบรรจุปลาสวยงามเป็นสินค้าหลักภายใต้แผนนโยบายการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยกำหนดให้มีการพัฒนาการเลี้ยงปลาสวยงามและพรรณไม้น้ำเพื่อการส่งออก ซึ่งตั้งแต่ปี 2545 กรมประมงได้ให้ความสำคัญกับปลาสวยงามโดยมีแผนปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์โดยเฉพาะพันธุ์ปลาพื้นเมือง จากการรวบรวมตัวเลขปี 2540 มีฟาร์มปลาสวยงาม 1,900 กว่าฟาร์ม พื้นที่ 2,800 ไร่ ยกเว้นกรุงเทพฯ ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 2,500 ฟาร์ม ในการประมวลข้อมูล ไทยสามารถผลิตปลาสวยงามสนองตลาดโลกได้อย่างแน่นอน (ทรงศักดิ์ วงศ์กาฬสินธุ์, 2551) สำหรับปลากระทิงนั้น มีหลายชนิด เช่น ปลากระทิงดำ (Armed spiny eel) ปลากระทิงลาย (Tire track eel) ปลากระทิงจุด (Boulenger's spiny eel) และปลากระทิงไฟ (Fire spiny eel) ที่นิยมนำมาเลี้ยงเป็นปลาสวยงามเพราะมีสีสันและลวดลายสวยงามมาก

ปลากระทิงมีสถานะใกล้สูญพันธุ์และหาได้ยาก เพราะคนนิยมตกปลากระทิงไปทำเป็นอาหารและบริโภคมากกว่า โดยเฉพาะปลากระทิงชนิดอื่นแต่นอกเหนือจากปลากระทิงไฟ ซึ่งคนอาจมองว่ามีรูปลักษณ์ไม่สวยงามเท่าปลากระทิงไฟ เพราะในบรรดาปลาไทยที่มีรูปร่างแปลกประหลาด ปลากระทิงก็จัดว่าเป็นปลาไทยอีกชนิดที่อยู่ในข่ายปลา

ประหลาด คือ รูปร่างจะไม่เหมือนกับปลาทั่วไป แต่จะเหมือนกับงูหรือคล้ายปลาไหลทั่วไปมากกว่า ทำให้คนไม่นิยมเลี้ยงเป็นปลาเลี้ยงหรือปลาสวยงาม และส่งผลให้เกิดภาวะใกล้สูญพันธุ์ขึ้น อีกทั้งการเพาะพันธุ์ที่ยากกว่าปลาชนิดอื่นทำให้คนไม่ค่อยเพาะพันธุ์กันมากนัก เนื่องจากปลาไม่ยอมผสมพันธุ์แบบธรรมชาติในที่เลี้ยง แต่ต้องใช้วิธีการผสมเทียมปลา และสำหรับการเริ่มเพาะพันธุ์ปลากระตังชนิดต่าง ๆ จะใช้วิธีจับพ่อแม่พันธุ์ปลากระตังจากธรรมชาติมาเพาะเลี้ยงในบ่ออนุบาลก่อน โดยเริ่มแรกจะฝึกให้ปลากระตังมีความคุ้นเคยกับบ่อเลี้ยง ซึ่งต้องใช้เวลานานหลายเดือนกว่าปลาชนิดนี้จะปรับตัว และยอมกินอาหารที่ให้ได้ (สิทธิพัฒน์ แผล้วผ่า และคณะ, 2551) ปัจจุบันก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้การเพาะพันธุ์ปลากระตังทำได้ยาก นอกจากนั้นการตกปลากระตังจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ลำธาร แหล่งน้ำจืดต่าง ๆ โดยขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีในข้อมูลเกี่ยวกับปลากระตัง ก็อาจทำให้จำนวนของสัตว์น้ำชนิดนี้น้อยลงไป เช่น การตกปลากระตังในฤดูกาลผสมพันธุ์ ซึ่งฤดูกาลผสมพันธุ์จะเกิดขึ้นประมาณเดือนกันยายน หรือการขาดความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลากระตังเป็นปลาสวยงาม ทำให้บางคนอาจคิดว่าปลากระตังเลี้ยงยาก หรือขาดข้อมูลที่ถูกต้องไปก็อาจทำให้เลี้ยงปลากระตังไม่รอด สำหรับข้อห้ามในการเลี้ยงปลากระตังที่ควรรู้ เช่น ไม่ควรนำไปเลี้ยงรวมกับปลาอื่น ควรเลือกปลาที่หากินต่างระดับกัน หากต้องการเลี้ยงปลากระตังไพรวมเป็นฝูง ควรเลือกปลาขนาดใหญ่พอกันเพื่อความปลอดภัย และควรจัดชอกมุมหลายๆ แห่งเพื่อให้ปลาใช้เป็นที่หลบซ่อนกำบังตัว ขณะเดียวกันการเลือกท่อออกซิเจนก็ควรเลือกชนิดที่มีตะแกรงปิด เพื่อกันปลาว่ายลอดเข้าไปหลบในท่อจนทำให้ถอยกลับตัวออกมาไม่ได้จนเป็นเหตุให้ปลาตาย นอกจากนี้ผู้ควรมีฝาครอบปิดมิดชิดเพื่อกันปลาออกมานอกตู้ หากใช้ตะแกรงหรือมุ้งลวดครอบก็ควรหาของหนักๆ มาวางทับอีกชั้นหนึ่ง เพราะปลากระตังสามารถใช้ตัวดันตะแกรงและเลื้อยหนีออกมาได้ (จำนง ธิราวุฒิ, 2561)

จากปัญหาดังกล่าวมาผู้จัดทำจึงต้องการสร้างเว็บ Blog เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ปลากระตังให้เป็นปลาสวยงาม ต.จันทิก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา โดยมีแนวคิดที่จะจัดทำสื่อเว็บไซต์ออนไลน์และเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับปลากระตังลงบนอินเทอร์เน็ตอย่างเว็บบล็อกเกอร์ (Blogger) ซึ่งเป็นเว็บไซต์หนึ่งที่ใช้สามารถสร้างเว็บไซต์ให้เป็นรูปแบบของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และได้รับความนิยมในการใช้สูง สามารถเข้าถึงผู้ใช้อินเทอร์เน็ตได้แพร่หลาย โดยรวบรวมข้อมูลและเผยแพร่ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ชนิดของปลากระตัง การเพาะพันธุ์ การเลี้ยงเป็นปลาสวยงาม เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่สนใจและอาจทำให้มุมมองที่มีต่อปลากระตังเปลี่ยนไป อีกทั้งยังมีประโยชน์ในระยะยาวต่อธุรกิจปลาสวยงามและธุรกิจส่งออกปลาสวยงามในประเทศไทย สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้มากขึ้น สามารถสร้างภาพลักษณ์และเปลี่ยนมุมมองให้คนเลี้ยงเป็นปลาสวยงามมากกว่าการนำไปประกอบอาหารและบริโภค จะเป็นการลดอัตราการสูญพันธุ์ของปลากระตังได้ต่อไป โดยวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อประชาสัมพันธ์และเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ปลากระตังให้เป็นปลาสวยงาม ต.จันทิก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา การทำโครงการครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับปลากระตัง ซึ่งเป็นปลาพื้นเมืองน้ำจืดของประเทศไทยที่หาได้ยากและมีภาวะใกล้สูญพันธุ์ในปัจจุบัน โดยมีทั้งข้อมูลทั่วไป ชนิดต่าง ๆ ของปลากระตัง การเพาะพันธุ์ วิธีการเลี้ยงเป็นปลาสวยงาม ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากหนังสือ บทความ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ลงบนบล็อกเกอร์ (Blogger) โดยมีการเก็บและรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการสรุปผลว่า การสร้างภาพลักษณ์ปลากระตังให้เป็นปลาสวยงามมีผลลัพธ์ออกมาเป็นอย่างไร เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ถึง 14 มีนาคม พ.ศ. 2565 รวมระยะเวลาในการทำโครงการทั้งสิ้น 3 เดือน 2 สัปดาห์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้ 1) สามารถเสริมภาพลักษณ์ปลากระตังให้เป็นปลาสวยงาม และกระตุ้นธุรกิจปลาสวยงามได้ในอนาคต 2) สามารถอนุรักษ์และรณรงค์ปลากระตังให้คงอยู่ในแหล่งน้ำจืดตามธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงภาวะใกล้สูญพันธุ์ได้ในอนาคต

วิธีการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 481 คน เป็นผู้เข้าชมและตอบกระทู้
2. ทำการเก็บและรวบรวมข้อมูล โดยสำรวจจากสถิติเข้าชม ยอดการเข้าถึง สारวผลลัพธ์ที่ได้จากเว็บไซต์และกระทู้ที่สร้างขึ้น
3. ตรวจสอบข้อมูลเพื่อแก้ไข และสรุปผลการดำเนินงาน

ขั้นตอนการทำงาน

1. สร้างบล็อกเกอร์ (Blogger)

1.1 เข้าไปที่เว็บไซต์ www.blogger.com แล้วลงชื่อเข้าใช้ด้วย Gmail

ภาพที่ 1 เว็บไซต์ Blogger
ที่มา: เว็บไซต์ Blogger, 2565

1.2 เลือกสร้างบล็อก แล้วตั้งชื่อของบล็อกที่ทำให้คนที่สนใจเข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์ โดยตั้งชื่อว่า “ปลาทะเล ปลาจำจัดพื้นเมืองหายากของไทย”

ภาพที่ 2 ตั้งชื่อบล็อก
ที่มา: เว็บไซต์ Blogger, 2565

เลือก URL สำหรับบล็อกของคุณ

คุณจะต้องทานบล็อกของคุณทางออนไลน์โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ

ถัดไป

imageofzigzageel.blogspot.com

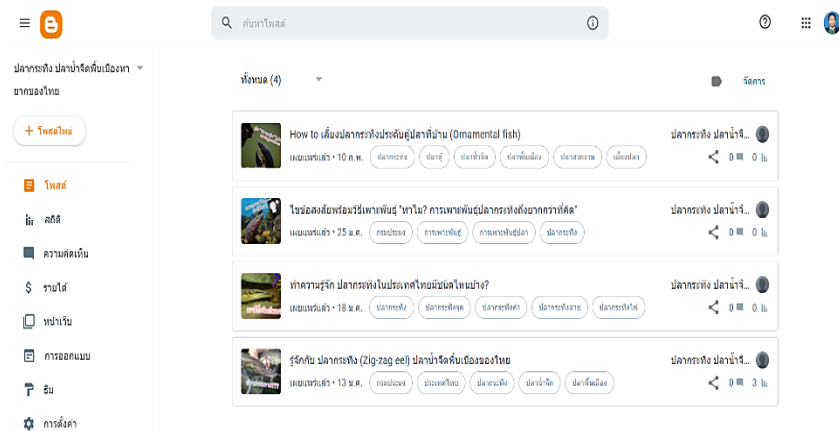
ใช้ชื่อคุณบล็อกได้

ก่อนหน้า ยากเกินไป ต่อไป

[illegible]

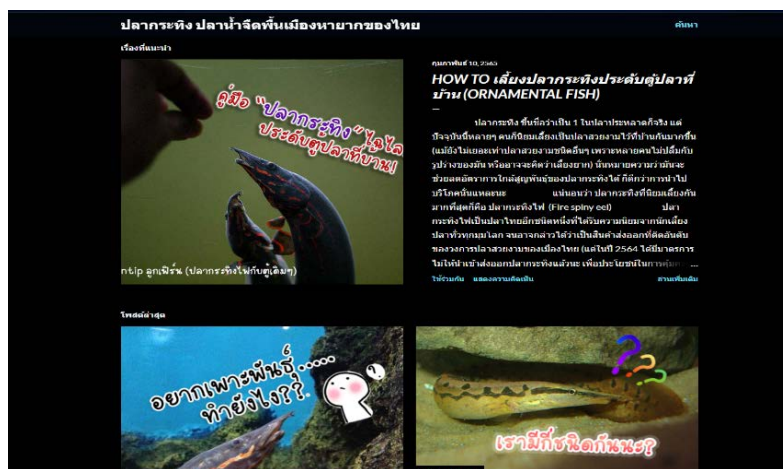
ภาพที่ 5 สร้างโพสต์ให้ข้อมูลในบล็อก
ที่มา: เว็บไซต์ Blogger, 2565

1.6 ทำการสร้างโพสต์ต่าง ๆ ในบล็อกเพื่อเผยแพร่ข้อมูลลงเว็บไซต์ ได้แก่ ชนิดต่าง ๆ ของปลากะทิง การเพาะพันธุ์ปลากะทิง วิธีการเลี้ยงเป็นปลาสวยงาม

ภาพที่ 6 สร้างโพสต์ต่าง ๆ ลงในบล็อก
ที่มา: เว็บไซต์ Blogger, 2565

1.7 ตรวจสอบข้อมูลและเผยแพร่สู่สาธารณะ

ภาพที่ 7 หน้าตาของบล็อก
ที่มา: เว็บไซต์ Blogger, 2565

2. สร้างกระทู้ลงเว็บไซต์เด็กดี (Dek-D)

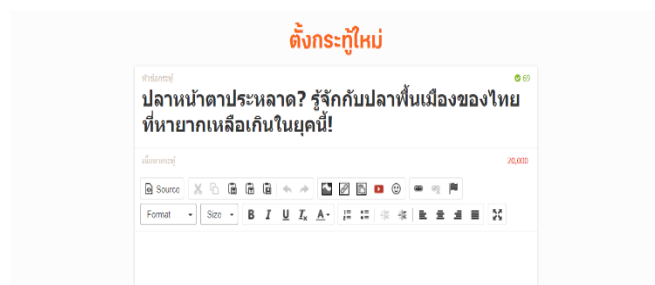
2.1 เข้าไปที่เว็บไซต์ www.dek-d.com แล้วลงชื่อเข้าสู่ระบบด้วย Dek-D ID

ภาพที่ 8 เว็บไซต์เด็กดี (Dek-D)

ที่มา: เว็บไซต์ Dek-D, 2565

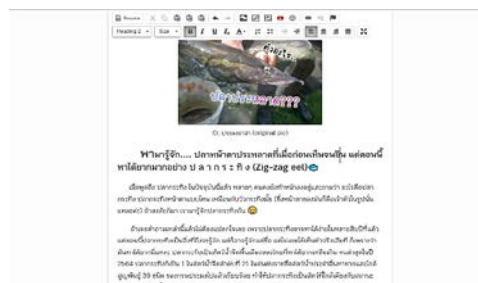
2.2 เลือกตั้งกระทู้ แล้วตั้งหัวข้อของกระทู้ที่สามารถดึงดูดให้คนสนใจ โดยตั้งชื่อว่า “ปลาหน้าตาประหลาด? รู้จักกับปลาพื้นเมืองของไทยที่หายากเหลือเกินในยุคนี้!”

ภาพที่ 9 ตั้งหัวข้อกระทู้

ที่มา: เว็บไซต์ Dek-D, 2565

2.3 เลือกหมวดหมู่กระทู้เป็นความรู้รอบตัว เพิ่มรูปภาพกระทู้ เพิ่มแท็กเพื่อให้ผู้ค้นหาค้นหาได้ง่ายมากขึ้น และเขียนเนื้อหาเกี่ยวกับปลากระต๊องลงกระทู้

ภาพที่ 10 เขียนเนื้อหาลงกระทู้

ที่มา: เว็บไซต์ Dek-D, 2565

2.4 ตรวจสอบข้อมูลและเผยแพร่สู่สาธารณะ

ภาพที่ 11 หน้าตาของกระทู้นี้
ที่มา: เว็บไซต์ Dek-D, 2565

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

จากตารางที่ 1 สถิติการเข้าชม เว็บไซต์บล็อกเกอร์ (Blogger) และกระทู้ในเว็บไซต์เด็กดี (Dek-D) พบว่า ผู้เข้าชมทั้งหมดของ เว็บไซต์บล็อกเกอร์ (Blogger) “ปลากระทิง ปลาน้ำจืดพื้นเมืองหายากของไทย” มีจำนวน 481 คน โดยเข้าชมรายการ HOW TO เลี้ยงปลากระทิงประดับตู้ปลาที่บ้าน (ORNAMENTAL FISH) มากที่สุดจำนวน 126 คน รองลงมาคือ รายการรู้จักกับ ปลากระทิง (ZIG-ZAG EEL) ปลาน้ำจืดพื้นเมืองของไทย จำนวน 111 คน เข้าชมรายการทำความรู้จัก ปลากระทิงในประเทศไทยมีชนิดไหนบ้าง? จำนวน 104 คน และรายการ ไขข้อสงสัยพร้อมวิธีเพาะพันธุ์ “ทำไม? การเพาะพันธุ์ปลากระทิงถึงยากกว่าที่คิด” จำนวน 102 คน ตามลำดับ และเข้าตอบกระทู้ในเว็บไซต์เด็กดี (Dek-D) “ปลาหน้าตาประหลาด? รู้จักกับปลาพื้นเมืองของไทยที่หายากเหลือเกินในยุคนี้!” จำนวน 165 คน สอดคล้องกับ Amin et al. (2014) พบว่า ความง่ายในการใช้งานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ใช้งาน สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ประสบความสำเร็จซึ่งส่งผลต่อ ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน และแนวคิดของ Van Deventer and Lues (2020) พบว่า การจัดทำเว็บไซต์ควรคำนึงถึงคุณภาพของข้อมูล คุณภาพของ ระบบ การเชื่อมโยง การจัดหมวดหมู่จะช่วยให้ผู้ใช้ สามารถใช้งานได้ง่ายและรวดเร็ว อีกทั้งยังได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการและเกิดความพึงพอใจ อีกทั้ง ฐิรพันธ์ ธีรสุภะเสถียร (2559) พบว่า คุณภาพของ เว็บไซต์คือสิ่งที่นำไปตามความต้องการของผู้ใช้ที่ แสดงผ่านเว็บไซต์ โดยจะคำนึงถึง อรรถประโยชน์ เพื่อ เป็นการจูงใจให้เข้ามาใช้เว็บไซต์ และแนวคิดของ Cho (2015) พบว่า ปัจจัยการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ระบบเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ประโยชน์และยังนำไปในทิศทางเดียวกับกับ ธาดาธิเบศร์ ภูทอง (2560) พบว่า การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเป็นปัจจัยที่ส่งผลในเชิงบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ ซึ่งให้เห็นว่าเมื่อ ผู้ใช้งานได้เข้าไปใช้บริการเว็บไซต์ ตัวแทนการท่องเที่ยวยออนไลน์ที่มีการออกแบบเว็บไซต์ให้สามารถใช้งานได้ โดยง่าย ไม่ต้องใช้ความพยายามมาก และตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน จะทำให้ผู้ใช้งานรู้สึก ว่า เว็บไซต์นี้มีประโยชน์ต่อตัวเอง จนนำไปสู่การซื้อขาย ให้บริการการท่องเที่ยวออนไลน์ในที่สุด

ตารางที่ 1 สถิติการเข้าชม เว็บไซต์บล็อกเกอร์ (Blogger) และกระทู้ในเว็บไซต์เด็กดี (Dek-D)

รายการ	ผลการทดสอบ
	สถิติเข้าชมและยอดการเข้าถึง ตั้งแต่วันที่ 12 มกราคม – 14 มีนาคม 2565
เว็บไซต์บล็อกเกอร์ (Blogger)	481
“ปลากะทิง ปลาน้ำจืดพื้นเมืองหายากของไทย”	
● รู้จักกับ ปลากะทิง (ZIG-ZAG EEL) ปลาน้ำจืดพื้นเมืองของไทย	111
● ทำความรู้จัก ปลากะทิงในประเทศไทยมีชนิดไหนบ้าง?	104
● ไขข้อสงสัยพร้อมวิธีเพาะพันธุ์ “ทำไม? การเพาะพันธุ์ปลากะทิงถึงยากกว่าที่คิด”	102
● HOW TO เลี้ยงปลากะทิงประดับตู้ปลาที่บ้าน (ORNAMENTAL FISH)	126
กระทู้ในเว็บไซต์เด็กดี (Dek-D)	165
“ปลาหน้าตาประหลาด? รู้จักกับปลาพื้นเมืองของไทยที่หายากเหลือเกินในยุคนี!”	

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการรับรู้ความง่าย ควรออกแบบเว็บไซต์ให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ไม่ซับซ้อน ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลของงานบริการต่าง ๆ โดยไม่ ต้องเสียเวลาดันหาค้นหา หรือหาไม่เจอ
2. ด้านคุณภาพข้อมูล ควรมีการพัฒนาคุณภาพข้อมูลเว็บไซต์ให้มีความถูกต้องก่อนนำข้อมูลลงในเว็บไซต์ควรตรวจสอบข้อมูลให้ตรงกับความเป็นจริง มีความทันสมัย มีการปรับปรุงข้อมูล ให้ทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
3. สอบถามข้อมูล จากแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือได้และมีการพิสูจน์อักษร เพื่อให้ ข้อมูลไม่เกิดการผิดพลาด เพื่อสร้างความ น่าเชื่อถือให้กับ ผู้ใช้บริการ
4. ด้านคุณภาพการบริการ ควรให้บริการข้อมูลได้ทันทีทุกเวลา ทั้งนี้เว็บไซต์ควรสร้าง เมนูการตอบคำถามแบบโต้ตอบแบบทันที (Instant messaging) มีการเพิ่มช่องทางการให้บริการตอบคำถามให้หลากหลายช่องทาง
5. แนวทางในการพัฒนาเว็บไซต์เพื่อสร้างความ พึงพอใจให้กับผู้ให้บริการ โดยผู้ดูแลเว็บไซต์ต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงข้อมูลให้ทันเหตุการณ์และทันต่อความต้องการ

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.อนามัย ดำเนตร คณบดีคณะอุตสาหกรรมบริการและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ขอกราบขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามและการให้ข้อมูลเชิงลึกและอำนวยความสะดวกในการให้ความรู้ชี้แนะและเสียสละเวลาให้ข้อมูลอันมีค่า และขอขอบคุณ โครงการ การศึกษาความเหมาะสมการแก้ปัญหาการจัดการน้ำเหนืออ่างเก็บน้ำลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา โดยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

บรรณานุกรม

- จำนง ถีราวุฒิ. (2561). ปลากระโทงไฟ ไฉไลน่าเลี้ยง. <http://www.nicaonline.com/web/index>.
- ขวลิต วิทยานนท์. (2544). *ปลาน้ำจืดไทย*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ทรงศักดิ์ วงศ์กาฬสินธุ์. (2551). *การตลาดปลาสวยงาม*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธาดาธิเบศร์ ภูทอง. (2560). ผลกระทบของคุณภาพ เว็บไซต์และการยอมรับเว็บไซต์เพื่อการท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจและความตั้งใจที่จะใช้บริการเว็บไซต์ตัวแทนการท่องเที่ยวออนไลน์. *Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ* 10: 2174-2188.
- ภุริพันธ์ ชีรสฤงษะเสณีย์. (2559). ผลของคุณภาพเว็บไซต์ และการปรากฏทางไกล ต่ออรรถประโยชน์ ความเพลิดเพลินและความตั้งใจซื้อสินค้าหรือบริการในร้านค้าออนไลน์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิวรรณ แก่นสา, สรัญญา ภักดีราช, และ เมวิกา หินทอง. (2560). ความหลากหลายชนิดของปลาในพื้นที่ชุ่มน้ำโลกกุดทิง จังหวัดบึงกาฬ. *ศักดิ์ศรีอักษรการพิมพ์*.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี. (2563). *ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี ปี 2563 ปลาสวยงาม*. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี.
- Amin M, Rezaei S, Abolghasemi M. (2014). User satisfaction with mobile websites: the impact of perceived usefulness (PU), perceived ease of use (PEOU), and trust. *Nankai Business Review International* 5(3): 258-74.
- Cho YC. (2015). Exploring factors that affect usefulness, ease of use, trust, and purchase intention in the online environment. *International Journal of Management and Information Systems* 19: 21-36.
- Van Deventer M, Lues H. (2020). Factors influencing generation Y students' satisfaction with university websites. *Acta Universitatis Danubius Oeconomica - Danubius Journals* 6: 1

การประเมินความพึงพอใจต่อการใช่วิธีการสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL)
ในการออกแบบสร้างงานสเก็ตต์ไซด์และจัดทำหุ่นจำลอง
ของนักเรียน ระดับชั้น ปวช.3 แผนกวิชาการออกแบบ

EVALUATION OF SATISFACTION WITH THE USE OF PROJECT-BASED LEARNING
(PJBL) IN DESIGNING AND CREATING SKETCHES AND MAKING MODEL
FOR STUDENTS IN VOCATIONAL CERTIFICATE LAVAL 3, DESIGN DEPARTMENT

สุวรรณา สุ่มเนียม

Suwanna Sumniem

แผนกวิชาการออกแบบ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี

Design department Saraburi Vocational college

Email.muay.sithi@gmail.com

Received : May 3, 2025

Revised : December 26, 2025

Accepted : December 26, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินผลความพึงพอใจต่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยประชากรในการวิจัยคือนักเรียนระดับ ปวช.3 แผนกวิชาการออกแบบ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการทำหุ่นจำลอง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ระดับชั้นปวช.3 สาขาวิชาการออกแบบ เรื่องการพัฒนากระบวนการ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL) ในการออกแบบสร้างงานสเก็ตต์ไซด์สร้างแนวคิด และการจัดทำหุ่นจำลอง ในวิชาการทำหุ่นจำลอง เพื่อให้นักเรียนได้มีการวางแผน และแก้ปัญหา พัฒนางานร่วมกันเป็นทีมอย่างเป็นระบบ จึงได้ดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การออกแบบ โดยใช้หลักการ วิธีการ กระบวนการและเทคนิคการสร้างงานสเก็ตต์ไซด์สร้างแนวคิดและจัดทำหุ่นจำลอง พร้อมทั้งนำเสนอผลงาน จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียน จำนวนนักเรียน 15 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 73.3 รองมา เพศชายจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 มีค่าเฉลี่ยแสดงระดับความพึงพอใจของนักศึกษา ลำดับที่ 1 วิธีสอนนี้ช่วยให้ทำงานได้ อย่างมีระบบ และรอบคอบ ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 86 ลำดับที่ 2 วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ลำดับที่ 3 วิธีสอนนี้น่าสนใจทำให้นักเรียน อยากเข้าเรียนและ เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 1 จำนวน 11 คน วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดี จำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 73 ลำดับที่ 4 วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 3 จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 66 ลำดับที่ 5 วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 9 คน นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการใช่วิธีการสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL) ในการพัฒนา กระบวนการออกแบบ ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ลำดับที่ 6 วิธีสอนนี้ช่วยให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นกันเอง ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 3 จำนวน 8 คน วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุขส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 8 คน วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดี ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 10 คน คิด

เป็นร้อยละ 53 ลำดับที่ 7 วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาการการทำหุ่นจำลอง ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ตามลำดับ

คำสำคัญ : โครงการงานเป็นฐาน (PJBL)

ABSTRACT

This research aims to evaluate the satisfaction of the development of the learning management process. The research population is vocational certificate level 3 in the design department of Saraburi Vocational College who registered for the model making course in the second semester of the academic year 2023. Data were collected from the satisfaction assessment from vocational certificate level 3 students in the design department on the development of the project-based learning management process (PJBL) in designing and creating sketches, creating concepts, and making models in the model making courses. This allows student to plan and solve problems, develop work together as a team systematically. Therefore, the project-based learning management process (PJBL) was developed, which is one of the teaching and learning activities. This allows student to learn design by using principles, methods, process and techniques for creating sketches, creating concepts, and making models, along with presenting the results from the analysis of the study results. It was found that the satisfaction level of the students, 15 students, most of them were female, 11 people, accounting for 73.3 percent, followed by 4 people, accounting for 26.7 percent. The average showing the satisfaction level of the students, ranking 1, this teaching method helps to work systematically and carefully. Most students answered level 5, 13 people, accounting for 86 percent. Rank 2, this teaching method helps students to apply the knowledge they have gained to their daily lives. Most students answered level 5, 12 people, accounting for 80 percent. Rank 3 this teaching method is interesting, making student want to come to study and join the activities. Most students answered level 1, 11 people. This teaching method makes students understand the lesson. Good, 10 people or 73 percent, sequence 4, This teaching method helps student learn with fun. Most students answered 3, 10 people or 66 percent. Sequence 5, This teaching method allows students to learn by themselves very well. Most students answers level 5, 9 people. The student were satisfied overall with using project-based teaching (PBL) in developing the design process. Most students answered level 3, 8 people. This teaching method helps students learn happily. Most students answered level 5, 8 people. This teaching method makes students understand the lesson well. Most students answered level 5, 10 people or 53 percent, sequence 7, This teaching method makes students have a positive attitude towards learning modeling. Most students answered level 5, 6 people. Or 40 percent, respectively.

Keywords : project-based learning (PJBL)

ที่มาและความสำคัญ

การเรียนการสอนวิชาการทำงานจำลองมีกระบวนการสอน ที่จะต้องทำให้นักเรียน ระดับชั้น ปวช.3 แผนก วิชาการออกแบบ และทักษะการสอนจะส่งเสริมให้ นักเรียนมีการวิเคราะห์โจทย์ ที่มีมาให้แก้ไข (Program Analysis) สร้างแนวคิดหลักในการออกแบบให้ได้ (Conceptual Design) ศึกษางานหรือกรณีตัวอย่างที่มีอยู่แล้ว (Case Study) ออกแบบร่าง (Sketch Design) เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้กระบวนการเพื่อการศึกษาให้ความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2553 พ.ศ.แก้ไขเพิ่มเติม, 2553 : หน้า 22)

ในปัจจุบัน มีการพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้เพิ่มขึ้นมากมาย เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น การเรียนรู้แบบโครงงาน (PJBL) เป็นหนึ่งในนวัตกรรมดังกล่าวที่ครูสามารถใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานถือเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถส่งเสริม นักเรียนให้รู้จักการแสวงหา ความรู้ ได้ทำกิจกรรม พัฒนาทักษะกระบวนการและสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาได้ เพราะการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าตามแนวทางสร้างสรรค์งานออกแบบ ทำให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและรู้จักนำวิธีการ ในการแก้ปัญหามาใช้ จึงเป็นการพัฒนาทักษะกระบวนการออกแบบโดยใช้เทคนิคพื้นฐานและการสร้างงานเสกตดีไซด์ รวมทั้งจัดทำหุ่นจำลอง ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญกระบวนการแสวงหาความรู้ได้ครบถ้วนยิ่งกว่าการเรียนรู้ในกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการ จัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL) วิชาการทำงานจำลอง สำหรับนักเรียน ระดับชั้น ปวช.3 สาขาวิชาการออกแบบ เพื่อให้มีการวางแผน และแก้ปัญหา พัฒนางานร่วมกันเป็นทีมอย่างเป็นระบบ เพื่องานอาชีพ จึงได้พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL) เป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาการทำงานจำลอง เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการออกแบบ โดยใช้หลักการ วิธีการ เทคนิคการสร้างงาน งานเสกตดีไซด์ และจัดทำหุ่นจำลอง และนำเสนอผลงาน

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PROJECT-BASED LEARNING)
2. แนวคิดสำคัญในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน
3. การจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน
4. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL) ที่เป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาการทำงานจำลอง ในการออกแบบเสกตดีไซด์การสร้างแนวคิดและการทำหุ่นจำลอง ของนักเรียนระดับชั้น ปวช.3 สาขาวิชาการออกแบบ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการพัฒนากระบวนการ จัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานประกอบ กิจกรรมการเรียนการสอน วิชาการทำงานจำลอง ในการออกแบบเสกตดีไซด์การสร้างแนวคิดและทำหุ่นจำลอง ของนักเรียน ระดับชั้น ปวช.3 สาขาวิชาการออกแบบวิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี

วิธีการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร : นักเรียนระดับชั้น ปวช. 3 แผนกวิชาการออกแบบ ประเภทวิชาศิลปกรรม
วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรีจำนวน 15 คน ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการทำหุ่นจำลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566

ขอบเขตด้านเนื้อหา : เนื้อหาที่ใช้วิจัยเป็นวิชาการทำหุ่นจำลองเรื่องการออกแบบสเก็ตดีไซน์และจัดทำหุ่นจำลอง ระดับชั้นปวช.3 สาขาวิชาการออกแบบ มีดังนี้

1. วิเคราะห์โจทย์ ที่มีมาให้แก้ไข (Program Analysis)
2. สร้างแนวคิดหลักในการออกแบบให้ได้ (Conceptual Design)
3. ศึกษางานหรือกรณีตัวอย่างที่มีอยู่แล้ว (Case Study)
4. ออกแบบร่าง (Preliminary Design)
5. ออกแบบจริง (Design) สร้างหุ่นจำลอง

การออกแบบในงานมีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่แตกต่างกัน ลักษณะเฉพาะหรือเงื่อนไขต่างๆของงาน และวิธีการดำเนินการจะต้องสอดคล้องกับปัจจุบันทุกด้าน ในการสร้างงานออกแบบจึงควรศึกษาถึงองค์ประกอบสำคัญหลายด้าน แนวทางในการคิดงานออกแบบจะแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของสื่อหรืองานแต่ละประเภทที่มีข้อกำหนดเฉพาะ

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBl) เป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาการทำหุ่นจำลอง ของนักเรียนระดับชั้นปวช.3 แผนกวิชาการออกแบบ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี จำนวน 15 คน ซึ่งใช้ระยะเวลาในการทำวิจัย 1 ภาคเรียน คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 ผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวนคน	ร้อยละ
ชาย	4	26.6
หญิง	11	73.3

ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นนักเรียนชาย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 26.6 เป็นนักเรียนหญิงจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 73.3 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจนักเรียนระดับชั้นปวช.3 สาขาวิชาการออกแบบ เรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBl) ในการออกแบบสเก็ตดีไซน์ สร้างงานหุ่นจำลองและการนำเสนอผลงาน ในวิชาการทำหุ่นจำลอง ข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ ซึ่งนักศึกษาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและได้ผลการประเมินความพึงพอใจ ดังนี้

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของนักเรียน เรื่องการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL) ในออกแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างงานหุ่นจำลองและการนำเสนอผลงาน

ลำดับที่	รายละเอียด	การปฏิบัติ				
		1	2	3	4	5
6	วิธีสอนนี้ช่วยให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นกันเอง	-	2	2	3	8
4	วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน	-	-	10	-	5
6	วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข	-	2	2	3	8
3	วิธีสอนนี้ทำให้ นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดี	-	-	1	4	10
3	วิธีสอนนี้น่าสนใจทำให้นักเรียน อยากเข้าเรียนและ เข้าร่วมกิจกรรม	11	-	-	1	3
2	วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียน นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน	-	-	-	3	12
1	วิธีสอนนี้ช่วยให้ทำงานได้ อย่างมีระบบและรอบคอบ	-	-	1	1	13
5	วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี	-	-	3	3	9
7	วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาการทำหุ่นจำลอง	1	2	2	4	5
5	นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อ การใช้วิธีการสอนออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์แนวคิดและหุ่นจำลอง	-	2	3	4	6

จากตารางสามารถวิเคราะห์ผลการศึกษาได้ดังนี้

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักศึกษา ระดับชั้น ปวช.3 แผนกวิชาการออกแบบ เรื่องการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL) ในออกแบบออกแบบงานผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์แนวคิดและจัดทำหุ่นจำลองพร้อมทั้งนำเสนอผลงาน ในวิชาการทำหุ่นจำลอง (จำนวนนักเรียน 15 คน) วิเคราะห์ผลการศึกษาได้ดังนี้

ลำดับที่ 1 วิธีสอนนี้ช่วยให้ทำงานได้ อย่างมีระบบและรอบคอบ ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 86

ลำดับที่ 2 วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียน นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 80

ลำดับที่ 3 วิธีสอนนี้น่าสนใจทำให้นักเรียน อยากเข้าเรียนและ เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 1 จำนวน 11 คน วิธีสอนนี้ทำให้ นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดี จำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 73

ลำดับที่ 4 วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 3 จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 66

ลำดับที่ 5 วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 9 คน นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อ การใช้วิธีการสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐาน(PJBL) ในการพัฒนาระบบการออกแบบ ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60

ลำดับที่ 6 วิธีสอนนี้ช่วยให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นกันเอง ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 3 จำนวน 8 คน วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุขส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 8 คน วิธีสอนนี้ทำให้ นักเรียน

เข้าใจบทเรียนได้ดี ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 53

ลำดับที่ 7 วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาการเป็นผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ตามลำดับ

ผลจากการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL) ในการพัฒนากระบวนการออกแบบ ในรายวิชาการทำหุ่นจำลองของนักเรียน ปวช.3 สาขาวิชาการออกแบบ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี

วิเคราะห์โจทย์ ที่มีมาให้แก้ไข (Program Analysis)

สร้างแนวคิดหลักในการออกแบบให้ได้ (Conceptual Design)

ศึกษางานหรือกรณีตัวอย่างที่มีอยู่แล้ว (Case Study)

ออกแบบร่าง (Preliminary Design)

ออกแบบจริง (Design) และสร้างหุ่นจำลอง

นำเสนอผลงานการออกแบบ

ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนนักเรียนแต่ละกลุ่มสามารถสร้างงานออกแบบสเก็ตดีไซด์ กำหนดแนวความคิดในการออกแบบ โดยกระบวนการวิเคราะห์โจทย์และสร้างแนวคิดในการออกแบบ และนำศึกษากรณีตัวอย่างที่มีทั่วไปตามแหล่งข้อมูลต่างๆ มาออกแบบร่างและสร้างงานออกแบบสเก็ตดีไซด์ ออกแบบจริง นำมาสู่การสร้างหุ่นจำลอง และนำเสนองานออกแบบได้ตามกระบวนการโดยใช้โครงงานเป็นฐาน

การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตอบแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา ระดับชั้นปวช.3 สาขาวิชาการออกแบบ เรื่องการพัฒนากระบวนการ จัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PJBL) ในออกแบบสเก็ตดีไซด์และสร้างหุ่นจำลอง ในวิชาการทำหุ่นจำลอง ข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ ซึ่งนักศึกษาให้ ความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้ผลการประเมินความพึงพอใจ ดังนี้ ลำดับที่ 1 วิธีสอนนี้ช่วยให้ทำงานได้ อย่างมีระบบและรอบคอบ ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 86 ลำดับที่ 2 วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียน นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ลำดับที่ 3 วิธีสอนนี้ น่าสนใจทำให้นักเรียน อยากเข้าเรียนและ เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 1 จำนวน 11 คน วิธีสอนนี้ ทำให้ นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดี จำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 73 ลำดับที่ 4 วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 3 จำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 66 ลำดับที่ 5 วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 9 คน นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการ ใช้วิธีการสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐาน(PJBL) ในการพัฒนา กระบวนการออกแบบและจัดทำหุ่นจำลอง ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60 สอดคล้องกับ พจนศิริรินทร์ ลิ้มปนนันท์ (2555) กล่าวว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนแบบโครงงานการออกแบบและจัดทำหุ่นจำลองอยู่ในระดับมากเช่นกัน ลำดับที่ 6 วิธีสอนนี้ช่วยให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นกันเอง ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 3 จำนวน 8 คน วิธีสอนนี้ช่วยให้ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุขส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 8 คน วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดี ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 53 ลำดับที่ 7 วิธีสอนนี้ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาการทำหุ่นจำลอง ส่วนใหญ่นักเรียนตอบระดับ 5 จำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 40 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

- 1.ครูผู้สอนควรมีการติดตามอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง
- 2.ครู ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกันแก้ไขและสะท้อนปัญหา ต่าง ๆ ของนักเรียน ทำให้นักเรียนมี การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่และการเรียนที่ดี
- 3 ผลการวิจัยจะนำมาซึ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยในครั้งต่อไปในอนาคตเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ และผลการเรียน

บรรณานุกรม

- จิราภรณ์ ศิริทวี,ณชกมล แก่นเพิ่ม,พรทิพย์ ไชยโส,ภาวิณี ศรีสุขวัฒนาน,วสันต์ ทองไทย และอนันตศิลป์ รุจิเรข. (2549). **หลักการวัดและการประเมินผลการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2530) **วิธีวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- ศักดิ์ชัย เสรีรัตน์. (2530) **การพัฒนาโปรแกรมที่ใช้กับไมโครคอมพิวเตอร์สำหรับการสอนช่วยเสริมในวิชาคณิตศาสตร์ ค204 เรื่อง“สมการ”**.กรุงเทพฯ:วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บุญเรียง ขจรศิลป์.(2539). **วิธีวิจัยทางการศึกษา**.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์. เอ็นพี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2545) **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ2542 พ.ศ.แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545**.กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- เดือน หงชาติ.(2013). **ขบวนการทำงานออกแบบกราฟิก Graphic Design Workflow** .สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2563,/จาก <http://gggg/mj4os>
- พจน์ศิริจันทร์ ลิมนันทน์. (2558). **การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานในรายวิชามัลติมีเดีย และแอนิเมชัน 2 มิติและ 3 มิติ**. วารสารวิจัยพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม. ปีที่ 2. ฉบับที่ 1(3). หน้า 3
- (2015). **การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PROJECT-BASED LEARNING)**./สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2563,/จาก<https://candmbsri.wordpress.com/2015/04/08/การจัดการเรียนรู้>

วัฒนธรรมเหมืองแร่: มรดกใต้พิภพสู่พรมแดนภาคใต้ฝั่งอันดามัน

MINING CULTURE: A HERITAGE FROM THE SUBTERRANEAN DEPTHS TO THE
BORDERLANDS OF THAILAND'S ANDAMAN SOUTH

ธนาตล จันทร์ประดิษฐ์*

Thanadon Chanpradit*

*สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

*Department of Linguistics, Faculty of Humanities,

Kasetsart University

Email: Thanadon.chan@ku.th

Received : June 5, 2025

Revised : December 15, 2025

Accepted : December 26, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษามรดกจากวัฒนธรรมเหมืองแร่ของชาวจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ต พื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามันซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางอุตสาหกรรมเหมืองแร่ตั้งตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยใช้กรอบแนวคิดเชิงสหวิทยาการ ได้แก่ การข้ามชาติ (transnationalism) การพลัดถิ่น (diaspora) และมานุษยวิทยาอพยพ เพื่อวิเคราะห์พลวัตของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และกระบวนการปรับตัวของวัฒนธรรมเหมืองแร่ในบริบทชายขอบของประเทศไทย ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมเหมืองแร่ของชาวจีนฮกเกี้ยนมิได้เป็นมรดกทางวัตถุที่หยุดนิ่ง หากแต่เป็นวัฒนธรรมลูกผสม (cultural hybridity) ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างความทรงจำของการอพยพ เครือข่ายเศรษฐกิจข้ามพรมแดน และการปรับตัวเข้ากับบริบทท้องถิ่นหลังยุคเหมืองแร่ ผ่านภาษา อาหาร พิธีกรรม และสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมดังกล่าวจึงดำรงอยู่ในฐานะเครือข่ายของความหมายที่ถูกต่อรองและตีความใหม่อย่างต่อเนื่องในสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: วัฒนธรรมเหมืองแร่ ชาวจีนฮกเกี้ยน อัตลักษณ์ชาติพันธุ์

Abstract

This article examines the cultural legacy of Hokkien Chinese tin-mining communities in Ranong, Phang Nga, and Phuket coastal provinces along Thailand's Andaman seaboard that emerged as major centers of the tin-mining industry from the late nineteenth century onward. Drawing on an interdisciplinary framework that incorporates transnationalism, diaspora studies, and the anthropology of migration, the study explores the dynamic processes through which ethnic identity has been constructed and negotiated, as well as the ways in which mining culture has adapted within the peripheral context of the Thai nation-state. The findings suggest that Hokkien mining culture should not be understood as a static or material remnant of a declining industry. Rather, it constitutes a form of cultural hybridity shaped through the interplay of migratory memory, cross-border economic

networks, and post-mining local adaptation. These processes are manifested in everyday practices and symbolic forms, including language use, culinary traditions, ritual life, and architectural landscapes. As such, mining culture persists as a living network of meanings that is continuously reinterpreted and renegotiated in response to changing social and historical conditions in contemporary society.

Keywords: Mining Culture, Hokkien Chinese Diaspora, Ethnic Identity

บทนำ

ภูมิภาคชายฝั่งอันดามันของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ต ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของเหมืองแร่ดีบุกมาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ทั้งยังเป็นพื้นที่บรรจบของกระบวนการอพยพในกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนจากมณฑลฝูเจี้ยนที่ได้นำทักษะ เทคโนโลยี ต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ดีบุก รวมถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ของตนเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (Chee-Beng, 2000; Tan, 2011) การเข้ามาของกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนถือเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายเศรษฐกิจจีนข้ามชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่ป็นัง ประเทศมาเลเซีย (Cushman, 1991; Khoo, 2009) การหลอมรวมดังกล่าวมีเพียงเน้นการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ได้ก่อให้เกิดพลวัตทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงการต่อรองของผู้คนในบริบทของชุมชนข้ามชาติในพื้นที่ใหม่ที่ตนได้เข้ามาอยู่อาศัย

การผสมผสานทางวัฒนธรรมในพื้นที่เหมืองแร่ดีบุกเกิดขึ้นผ่านภาษา พิธีกรรม อาหาร และโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่ได้เชื่อมโยงคนจีนฮกเกี้ยนเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ในบริเวณพื้นที่ภาคใต้ของไทย (Wang, 1993; Reid, 2008) ชาวจีนฮกเกี้ยนและลูกหลานยังคงรักษารูปแบบทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ เช่น การใช้ภาษาฮกเกี้ยนในบริบทของครอบครัวและพิธีกรรม การปรับประเพณีดั้งเดิมให้เข้ากับความต้องการของคนพื้นถิ่น รวมถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคมและเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับป็นัง (Khoo, 2009) ลักษณะดังกล่าวนำไปสู่รูปแบบของอัตลักษณ์ลูกผสม (hybridity) ที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม

ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน การทำเหมืองแร่ดีบุกจะเสื่อมถอยลง แต่ร่องรอยทางวัฒนธรรมฮกเกี้ยนที่ได้ผสมกับวัฒนธรรมพื้นถิ่น ยังคงส่งผลต่ออัตลักษณ์และความทรงจำร่วมของชุมชนในภูมิภาคแถบชายฝั่งทะเลอันดามัน อุตสาหกรรมแร่ดีบุกถูกลดความสำคัญลงในปลายศตวรรษที่ 20 ร่องรอยทางวัฒนธรรมของชาวจีนฮกเกี้ยนที่ฝังแน่นในภูมิทัศน์ของระนอง พังงา และภูเก็ตยังคงดำรงความทรงจำของชุมชนดังกล่าว องค์ประกอบทั้งหมดล้วนทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ยึดโยงผู้คนปัจจุบันเข้ากับอดีต ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องอัตลักษณ์ข้ามพรมแดนยังคงมีชีวิตอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวอย่างแนบแน่น

การศึกษาวัฒนธรรมเหมืองแร่จึงจำเป็นต้องมองผ่านกรอบแนวคิดข้ามชาติและการพลัดถิ่นเพื่อทำความเข้าใจพลวัตทางอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชุมชนเหล่านี้ได้สร้างขึ้น ทว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจเหมืองแร่ในฐานะพื้นที่แลกเปลี่ยนข้ามพรมแดน การศึกษานี้จึงนำกรอบแนวคิดเรื่องการข้ามชาติ (transnationalism) การพลัดถิ่น (diaspora) และมานุษยวิทยาอพยพ เพื่ออธิบายว่าการทำเหมืองไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่วัฒนธรรมที่ก่อรูปและปักษณของผู้คนผ่านกาลเวลา กรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถช่วยในการอธิบายว่าชาวจีนฮกเกี้ยนอพยพมิใช่เพียงแรงงานข้ามชาติเท่านั้น แต่เป็นผู้สร้างความหมายทางวัฒนธรรมรวมถึงอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงและถ่ายทอดมาถึงปัจจุบัน

บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์วัฒนธรรมเหมืองแร่ในมิติของการอพยพ การถ่ายทอดวัฒนธรรม และพลวัตอัตลักษณ์ข้ามพรมแดนอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์วัฒนธรรมการทำเหมืองของชาวจีนฮกเกี้ยนในระนอง พังงา และภูเก็ต ผ่านการบูรณาการประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา วัฒนธรรมศึกษา และภาษาศาสตร์ เพื่อสร้างภาพที่ครอบคลุมของพลวัตวัฒนธรรมในภูมิภาคอันดามัน การวิเคราะห์จึงมุ่งเปิดพื้นที่ใหม่สำหรับการศึกษาวรรณกรรมข้ามพรมแดน และชี้ให้เห็นว่าพื้นที่เหมืองแร่คือความต่อเนื่องของความทรงจำ การต่อรองอัตลักษณ์ และทุนวัฒนธรรม ที่ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนในปัจจุบัน

ภูมิหลังการอพยพของชาวจีนฮกเกี้ยนและการทำเหมืองแร่ในภาคใต้

ชาวจีนฮกเกี้ยนจากมณฑลฝูเจี้ยน (Fujian) มีบทบาทสำคัญในกระบวนการอพยพออกนอกประเทศจีนในช่วงศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ภายหลังสงครามฝิ่นระหว่างจีนกับอังกฤษ (ค.ศ. 1839–1842 และ 1856–1860) พื้นที่ชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของจีนเผชิญความวุ่นวาย ความยากจน และภาวะข้าวยากหมากแพงอย่างรุนแรงจากการรุกรานของจักรวรรดิอังกฤษและความล้มเหลวของราชวงศ์ชิงในการปกป้องอธิปไตย (Asia Pacific Foundation of Canada, n.d.-a) เพิ่มเติมจากความไม่มั่นคงดังกล่าว ระบบการเก็บภาษีที่ไม่เป็นธรรม การฉ้อราษฎร์บังหลวงของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และการบังคับเกณฑ์แรงงานภายใต้ระบบราชการ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ชายฝั่งตอนใต้รู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตประจำวัน (Asia Pacific Foundation of Canada, n.d.-b) การอพยพจึงเป็นกลไกเอาชีวิตรอดมากกว่าทางเลือก เนื่องจากโอกาสในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคงในถิ่นฐานแทบไม่เหลืออยู่อีกต่อไป การอพยพเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ถือเป็นหนทางที่ดีที่สุดของกลุ่มคนชาวฮกเกี้ยน

หนึ่งในจุดหมายปลายทางสำคัญของชาวจีนฮกเกี้ยนคือเกาะปีนัง ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนโพ้นทะเลภายใต้อาณานิคมอังกฤษในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนฮกเกี้ยนมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของปีนัง ทั้งในการทำเหมืองแร่ เกษตรกรรม และการค้าระหว่างประเทศ รวมถึงการพัฒนาสังคมจีนโพ้นทะเลผ่านระบบกัปตัน (Kapitan China) สำหรับการปกครองตนเองของชาวจีนในอาณานิคม (Cho, 2022) จากปีนัง ชาวจีนฮกเกี้ยนขยายการตั้งถิ่นฐานและเครือข่ายเศรษฐกิจมายังภาคใต้ของไทย โดยเฉพาะภูเก็ต พังงา และระนอง ซึ่งเป็นแหล่งแร่ดีบุกที่สำคัญ กลุ่มชาวฮกเกี้ยนผู้อพยพกลายเป็นแรงงานหลักและต่อมาพัฒนาเป็นกลุ่มนายเหมืองที่มีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมแร่ของภูมิภาค (Chee-Beng, 2000) ตัวอย่างสำคัญคือ คอซู่เจียง (Khaw Soo Cheang) นักธุรกิจชาวจีนฮกเกี้ยนจากปีนังที่มีอิทธิพลสูงในเศรษฐกิจชายฝั่งอันดามัน โดยเฉพาะระนอง ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจระหว่างปีนัง ระนอง พังงา และภูเก็ตอย่างแนบแน่น (Khoo, 2009)

การอพยพของชาวจีนฮกเกี้ยนจากปีนังสู่ภาคใต้แถบชายฝั่งอันดามันของประเทศไทยจึงมิได้เป็นเพียงการเคลื่อนย้ายทางกายภาพของประชากร แต่ยังสะท้อนถึงกระบวนการถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรม เครือข่ายทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีพลวัตสูงและมีความสามารถในการปรับตัวต่อบริบททางประวัติศาสตร์และพื้นที่ใหม่อย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุก

ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสามารถในการปรับตัวและสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจใหม่ถือเป็นศักยภาพของทรัพยากรในท้องถิ่น แร่ดีบุกจึงได้ชื่อว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง โดยเฉพาะในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความต้องการแร่ดีบุกในตลาดโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามการเติบโตของอุตสาหกรรมกระป๋องบรรจุอาหาร เครื่องใช้ไฟฟ้า และโลหะผสม (solder) การพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกจึงกลายเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของเศรษฐกิจภาคใต้ของไทย โดยเฉพาะในจังหวัดภูเก็ต พังงา ระนอง และตรัง ซึ่งมีแหล่งแร่ดีบุกอุดมสมบูรณ์

ความสำเร็จของการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้เกิดขึ้นได้จากการสนับสนุนของหลายฝ่ายจากกลุ่มเครือข่ายชาวฮกเกี้ยนในประเทศไทย

การพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดิบบุกในสยามเกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐกับนายทุนเอกชน รัฐสยามภายใต้รัชกาลที่ 5 ใช้นโยบายสัมปทานเหมืองแร่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้และส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ (Phongpaichit & Baker, 2017, pp. 47–49) ในขณะที่ผู้ประกอบการชาวจีน โดยเฉพาะกลุ่มฮกเกี้ยนจากมณฑลฝูเจี้ยน มีบทบาทสำคัญในการนำเทคโนโลยีและระบบจัดการจากจีนมาประยุกต์ใช้ ทั้งเทคโนโลยีการขุดแบบฉีดน้ำแรงดันสูง (hydraulic mining) และการขุดอุโมงค์แนวราบ (drift mining) รวมถึงระบบจัดการแรงงานแบบ “กงสี” (kongsì) ซึ่งเป็นกลไกการรวมกลุ่มตามสายสัมพันธ์ทางเครือญาติและภูมิสำเนาที่เอื้อต่อการบริหารแรงงานในพื้นที่ห่างไกลและการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจแบบเครือญาติ (Chee-Beng, 2000, pp. 90–91) ผลจากการพัฒนาเหมืองแร่ภายใต้ระบบนี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นโดยเฉพาะแถบภาคใต้ของประเทศไทย

การพัฒนาเหมืองแร่ในพื้นที่ภาคใต้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นจากการพึ่งพาเกษตรกรรมไปสู่ระบบเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรมแบบพึ่งพาทุนภายนอก ชุมชนชาวฮกเกี้ยนในพื้นที่จึงไม่ได้มีบทบาทแค่นำด้านการผลิต แต่ยังรวมถึงการค้าขาย การจัดหาทุน และการเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจโลกผ่านเครือข่ายการค้าที่ทอดยาวจากปิ่นัง สู่สิงคโปร์และฮ่องกง (Wang Gungwu, 1992; Skinner, 1957) ทั้งนี้ กลุ่มชาวจีน โดยเฉพาะกลุ่มชาวฮกเกี้ยนสามารถสั่งสมทุนและอิทธิพลทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของแรงงานข้ามชาติในฐานะ ผู้เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 19–20 ได้อย่างเด่นชัด ความสำเร็จทางเศรษฐกิจและการสั่งสมทุนของชาวฮกเกี้ยน ได้กลายเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองในดินแดนใหม่โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้แถบชายฝั่งอันดามันที่กลุ่มแรงงานเหมืองแร่ได้หยั่งรากลึกและปรับตัวเข้ากับบริบทท้องถิ่น

จากเหมืองแร่สู่การกระจายตัวของวัฒนธรรม

นอกจากการผลิตแร่ดิบบุกที่สำคัญแล้ว ชาวจีนฮกเกี้ยนยังสร้างชุมชนผ่านศาลเจ้า สมาคม และโรงเรียนจีนองค์ประกอบเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงโครงสร้างชุมชนเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ศาลเจ้าซุนฮั้วหยุน หรือศาลเจ้ากวนอูในภูเก็ต ซึ่งเป็นศูนย์กลางพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมือง เช่น พิธี “ชีวอิ๊ก” (燒王財) การเผาเรือขัตรีย์เพื่อขับไล่ภูติผีจากเหมือง พิธีกรรมนี้ยังคงมีอยู่ในงานกินเจประจำปีของภูเก็ตจนถึงปัจจุบัน (DeBernardi, 2004, pp. 64–66) นอกจากนี้ สมาคมต่าง ๆ เช่น สมาคมฮกเกี้ยนและสมาคมกวางตุ้ง ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ ดูแลสวัสดิการสมาชิก แต่ยังเป็นช่องทางการรักษาภาษา ประเพณี และการเชื่อมโยงกับบ้านเกิดในจีน ขณะที่โรงเรียนจีนที่ก่อตั้งขึ้นในพื้นที่เหล่านี้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาจีนและค่านิยมดั้งเดิมให้แก่คนรุ่นใหม่ ทำให้วัฒนธรรมฮกเกี้ยนสามารถดำรงอยู่และผสมผสานเข้ากับวิถีชีวิตของคนได้ในแถบจังหวัด ฝั่งอันดามันได้อย่างลงตัว สิ่งที่น่าสนใจคือการที่พิธีกรรมเหล่านี้ได้รับการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น โดยมีการผสมผสานเข้ากับความเชื่อและประเพณีของคนใต้ สร้างเป็นเอกลักษณ์ใหม่ที่แตกต่างจากต้นแบบในแผ่นดินใหญ่จีน

ระดับโครงสร้างพื้นฐาน ชาวฮกเกี้ยนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีการทำเหมืองและการสร้างโครงสร้างสนับสนุน รวมถึงการสร้างตำราลง ระบบระบายน้ำ และหมู่บ้านแรงงานเหมืองที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบซึ่งแม้เหมืองหลายแห่งจะเลิกกิจการไปแล้วเมื่อหลายทศวรรษที่ผ่านมา แต่ร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาทางวิศวกรรม เช่น บ่อกักน้ำที่ออกแบบเพื่อการจัดการน้ำในเหมือง โครงสร้างอาคารไม้ที่ปรับตัวเข้ากับสภาพภูมิอากาศเขตร้อน และระบบคูน้ำที่ซับซ้อน ยังคงมีให้เห็นในพื้นที่ในอำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต (Khoo, 2009) สอดคล้องกับลักษณะที่ลูกหลานชาวเหมืองได้ให้ข้อมูลว่าเดิมทีในบริเวณจังหวัดระนองมีการใช้เทคโนโลยีในการทำเหมืองแร่ซึ่งเป็นระบบระบายน้ำ การสร้างตำราลงเช่นเดียวกันก่อนจะมีการนำเทคโนโลยีแบบฝรั่งเข้ามาใช้แทนระบบ

แบบเดิม (ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ B, สัมภาษณ์ส่วนตัว, 18 ธันวาคม 2567) ควบคู่ไปกับ การรักษาโครงสร้างพื้นฐานในเมืองและเทคโนโลยีดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวฮกเกี้ยน กลุ่มชาวฮกเกี้ยนยังคงสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมผ่านภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการทำเหมืองเข้าสู่ชุมชนบริเวณเหมืองได้อย่างกลมกลืน

ภาษาฮกเกี้ยนเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ โดยเฉพาะคำศัพท์เฉพาะในเมือง จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ A (สัมภาษณ์ส่วนตัว, 14 ธันวาคม 2567) ชี้ให้เห็นว่าภาษาฮกเกี้ยนถูกใช้ในกิจกรรมเกี่ยวกับเหมืองแร่อย่างแพร่หลาย พบว่าชุมชนรุ่นลูกหลานยังคงจำคำศัพท์ภาษาฮกเกี้ยนที่ถูกใช้เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองในอดีต เช่น [tho³ lia²] หมายถึง ดินหรือแร่ [san⁴] หมายถึง ปล่องเหมือง และ [tho³ a² kha³] แปลว่า คนงานเหมือง หรือหากแปลตามตัวจะให้ความหมายว่า “ขาใต้ดิน” ซึ่งเป็นการเปรียบคนงานในเหมืองแร่ ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการคงอยู่ของภาษาเฉพาะทางที่เชื่อมโยงกับอาชีพและวิถีชีวิตดั้งเดิมที่กำลังจะเลือนหายไปตามกาลเวลา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Cushman (1991, pp. 102–105) ที่ระบุถึงความสำคัญของคำศัพท์เฉพาะทางในการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ การสัมภาษณ์พูดคุยกับคนในท้องถิ่นพบว่าผู้ให้ข้อมูลได้บอกเกี่ยวกับความทรงจำเกี่ยวกับคำในภาษาฮกเกี้ยนได้แทรกซึมภาษาไทยถิ่นใต้แถบจังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ต เช่น [ɔŋ³ lai²] ที่หมายถึง สับปะรด [tau³ ge²] หมายถึง ถั่วงอก หรือ [ko³ sui²] ที่หมายถึง ขนมห้วย รวมไปถึงคำเรียกเครื่องมือที่แทรกซึมเข้าไปในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณแถบจังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ต เช่น [ʔa³ ko¹] ที่หมายถึง พี่ชาย¹ [kɔŋ¹] ที่หมายถึง ปู่หรือตา [tɕi²] หมายถึง ทวด² แสดงถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพลของการทำเหมืองแร่ การคงอยู่ของคำศัพท์เฉพาะในเหมืองแร่และการแทรกซึมของภาษาฮกเกี้ยนในภาษาไทยถิ่นใต้ มิได้เป็นเพียงร่องรอยทางภาษาเท่านั้น หากแต่เป็นการสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจและสถานะทางเศรษฐกิจของชาวฮกเกี้ยนในอดีต ทั้งในฐานะแรงงานเหมืองและกลุ่มนายทุน คำศัพท์เหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็น “ทุนเชิงสัญลักษณ์” (symbolic capital) ที่บ่งชี้บทบาททางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในกระบวนการก่อรูปสังคมเหมืองแร่ชายฝั่งอันดามัน

จากการข้อมูลดังกล่าว สอดคล้องกับ Khoo (2009) และ DeBernardi (2004) ซึ่งได้อธิบายถึงปรากฏการณ์การซึมซับทางวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งผ่านการเข้ามาทำเหมืองแร่ การค้าขาย รวมถึงการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนและหลอมรวมองค์ประกอบทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา ศาสนา อาหาร และประเพณี จนเกิดเป็นอัตลักษณ์แบบลูกผสมที่มีความเฉพาะตัวของภูมิภาคนี้ อัตลักษณ์ทางภาษาของชาวฮกเกี้ยนจึงมีได้อยู่เพียงในกลุ่มชาติพันธุ์ของตน หากแต่กลายเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ทางภาษาในบริบทพื้นที่จังหวัดแถบชายฝั่งอันดามัน นอกจากภาษาแล้วนั้นยังสะท้อนผ่านวัฒนธรรมอาหารที่ถูกปรับเปลี่ยนกันระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนแรงงานชาวฮกเกี้ยน

อาหารถือเป็นหนึ่งในสมบัติทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวฮกเกี้ยนเข้าสู่บริบทท้องถิ่นของอาหารได้แถบชายฝั่งอันดามัน โดยอัตลักษณ์ดังกล่าวได้ผสมผสานระหว่างวัตถุดิบท้องถิ่นกับวิธีการปรุงแบบจีนฮกเกี้ยนดั้งเดิม เช่น “หมี่ฮกเกี้ยน” หรือ “หมูฮ้อง” ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวจีนในปิ่นังและถูกถ่ายทอดข้ามทะเลมาสู่ภาคใต้ของไทย (Khoo, 2009)

¹ ปัจจุบันคำนี้ถูกใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้แถบบริเวณจังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ตเพื่อเรียกผู้ชายที่มีอายุมากกว่าผู้พูด

² จากผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในบริเวณจังหวัดระนองและพังงา รู้จักคำนี้ แต่ปัจจุบันคำนี้ไม่พบการใช้แล้ว พบเพียงในจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 1 หมูฮ้องภูเก็ต อาหารที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอาหารฮกเกี้ยน

ที่มา: ธนาถ จันทรประดิษฐ์ (ผู้พิมพ์)

วัฒนธรรมอาหารจึงกลายเป็นทั้งการแสดงออกถึงความเป็นฮกเกี้ยนและความเป็นพื้นถิ่นในการเจรจาทางวัฒนธรรมกับสังคมไทยกับจีนฮกเกี้ยนเข้าไว้ด้วยกัน และยังแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ที่ยังหลงเหลือร่วมกันระหว่างจังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ตอันเกิดแต่การเข้ามาทำเหมืองแร่ของชาวจีนฮกเกี้ยนในบริเวณแถบจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน นอกจากวัฒนธรรมอาหารแล้ว สถาปัตยกรรมตึกเรือนแถวแบบชิโน-โปรตุกีสที่ได้รับแบบอย่างมาจากป็นังในช่วงยุคอาณานิคมอังกฤษ สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมร่วมรากจากชาวฮกเกี้ยนที่เข้ามาทำเหมืองแร่ จากป็นัง สู่อำเภอเมือง พังงา และภูเก็ต

สถาปัตยกรรมตึกเรือนแถวแบบชิโน-โปรตุกีสในเมืองต่าง ๆ เช่น ป็นัง ภูเก็ต ระนอง และพังงา เป็นผลลัพธ์ของการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและตะวันตก โดยเฉพาะโปรตุเกสและอังกฤษ ซึ่งเกิดขึ้นจากการติดต่อทางการค้าและการอพยพของชาวจีนฮกเกี้ยนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 อาคารเหล่านี้มีลักษณะเด่นที่รวมเอาองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมตะวันตก เช่น หน้าต่างโค้งและเสาแบบคลาสสิก เข้ากับลวดลายตกแต่งแบบจีน เช่น ปูนปั้นรูปสัตว์มงคลและลายดอกไม้การก่อสร้างตึกเรือนแถวชิโน-โปรตุกีสเริ่มแพร่หลายในสมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) โดยเฉพาะในเมืองภูเก็ต ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าแร่ดีบุกและมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับป็นังอย่างใกล้ชิด (ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, 2563; เกรียงไกร เกิดศิริ, ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, อิศรชัย บุรณะอรรจน์, และกิตติคุณ จันทรแย้ม, 2566)

ปัจจุบัน ตึกแถวชิโน-โปรตุกีสยังคงได้รับการอนุรักษ์และใช้งานในหลายเมือง เช่น ภูเก็ตและป็นัง โดยได้บูรณะและปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ เช่น การเปิดเป็นร้านค้า โรงแรม หรือพิพิธภัณฑ์ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่รักษามรดกทางวัฒนธรรมแต่ยังส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจท้องถิ่น นอกจากนี้ การศึกษาสถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีสยังช่วยสะท้อนให้ภาพทางประวัติศาสตร์ของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการพัฒนาเมือง (ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, 2563; เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ, 2566) ภาพสะท้อนทางประวัติศาสตร์ผ่านตึกเรือนแถวอันเกิดแต่เหมืองแร่ดีบุกในอดีตที่ได้ถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิภาคระหว่างบริเวณพื้นที่จังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ตเข้าไว้ด้วยกันอันมาความสัมพันธ์กับป็นัง ภาพสะท้อนของอดีตแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่หลงเหลือจากการเข้ามาทำเหมืองแร่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2 3 และ 4 สถาปัตยกรรมตึกเรือนแถวแบบชิโน-โปรตุกีสในจังหวัดระนองบริเวณชุมชนบางสำน
ตลาดเก่า ในจังหวัดพังงา บริเวณเมืองเก่าตะกั่วป่า และในจังหวัดภูเก็ตย่านเมืองเก่าภูเก็ต

ที่มา: ธนาถ จันทรประดิษฐ์ (ผู้บันทึก)

บทสรุป

แม้อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกในภาคใต้ของประเทศไทยจะเสื่อมถอยลงตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 แต่ร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮกเกี้ยนยังคงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในโครงสร้างวัฒนธรรม พื้นที่ และความทรงจำของชุมชนในจังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง มรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงเศษซากของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในอดีต แต่เป็นหลักฐานของการสร้างตัวตนในบริบทของการอพยพระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการข้ามชาติ (transnationalism) ที่ชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของเครือข่ายความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ข้ามพรมแดนรัฐชาติ (Vertovec, 2009) การเดินทางของชาวจีนฮกเกี้ยนจากป็นิ่งสู่ภาคใต้ของไทยจึงมิใช่เพียงการเคลื่อนย้ายแรงงาน แต่เป็นการเคลื่อนย้ายของ “โลกทัศน์” และระบบคุณค่าที่แทรกซึมอยู่ในภาษาไทยถิ่นใต้ สถาปัตยกรรมตึกเรือนแถวแบบชิโน-โปรตุกีส และพิธีกรรมท้องถิ่นจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนฮกเกี้ยนในไทยกับป็นังในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ยังสะท้อนให้เห็นผ่านโครงสร้างทางเศรษฐกิจและครอบครัวที่ดำรงอยู่ในลักษณะเครือข่ายข้ามชาติ ตัวอย่างสำคัญคือ บทบาทของตระกูลคอ หรือ Khaw group ซึ่ง Cushman (1991) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของกลุ่มธุรกิจนี้ในการแทรกตัวเข้าสู่ระบบการเมืองและเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะในระนองซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางของอำนาจการทำเหมืองแร่ ดีบุก ความสัมพันธ์ระหว่างภูเก็ต ระนอง พังงา และป็นัง จึงมิใช่เพียงเส้นทางการค้าหรือแรงงาน แต่เป็นลักษณะพื้นที่ของ “ชุมชนจินตกรรม” (imagined communities) ที่ชาวฮกเกี้ยนได้สร้างขึ้นเพื่อรองรับสถานะของตนในต่างแดน

เมื่อพิจารณาผ่านกรอบของกรณีศึกษาการพลัดถิ่น (diaspora studies) จะเห็นว่าชาวฮกเกี้ยนในไทยไม่เพียงแต่รักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมไว้ในต่างแดน หากยังปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสังคมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Aihwa Ong (1999) เรื่อง flexible citizenship ที่ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของกลุ่มผู้อพยพในการเคลื่อนไหวอัตลักษณ์และทุนทางสังคมตามบริบท ความเป็น “จีน” ในพื้นที่เหล่านี้จึงมิใช่สิ่งตายตัว แต่เป็นสิ่งที่ถูกต่อรองและรังสรรค์ขึ้นใหม่ผ่านภาษาฮกเกี้ยน อาหารลูกผสม สถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีส และพิธีกรรมประจำปี เช่น เทศกาลกินเจหรือพิธีไหว้เจ้า ซึ่งเป็นการผสมระหว่างความเชื่อเต๋า ขงจื้อ และความศรัทธาในผีท้องถิ่นไทย

ความต่อเนื่องของภาษาในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะภาษาฮกเกี้ยนที่ยังคงใช้อยู่ในบางชุมชน ไม่เพียงสะท้อนถึงการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์เชิงชาติพันธุ์ที่ยังคงดำรงอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ตัวอย่างเช่นการใช้ศัพท์เฉพาะในเหมืองแร่ หรือการสื่อสารด้วยภาษาฮกเกี้ยนในบริบทศาสนาและครอบครัว ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ตอกย้ำความสำคัญของ “พื้นที่ทางภาษาวัฒนธรรม” (linguistic-cultural space) ยังคงมีชีวิตในโลกหลังอุตสาหกรรม (Cushman, 1991; DeBernardi, 2004) แนวคิดของ Glick Schiller et al. (1992) เกี่ยวกับ long-distance nationalism ก็สามารถประยุกต์ใช้ได้ในกรณีนี้ เพราะแม้ลูกหลานชาวฮกเกี้ยนรุ่นใหม่ในไทยอาจไม่มีประสบการณ์ตรงกับจีนแผ่นดินใหญ่ แต่การแสดงออกทางวัฒนธรรมยังคงเกี่ยวโยงกับเรื่องของอัตลักษณ์จีนอย่างเข้มแข็ง

การสืบสานพิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิม เช่น การไหว้เจ้าแม่กวนอิม การกินเจ หรือการจัดกิจกรรมประเพณีจีนในโรงเรียนและสมาคมจีนในภูเก็ต พังงา และระนอง มิได้เป็นเพียงรูปแบบของวัฒนธรรมที่หลงเหลือ หากแต่เป็นการปฏิบัติเพื่อยืนยันสถานะความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมแบบ พหุวัฒนธรรม ชุมชนจีนในภาคใต้จึงทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รักษาและผู้สร้างวัฒนธรรมใหม่ ๆ ผ่านรูปแบบกระบวนการกลมกลืนและต่อรองกับวัฒนธรรมไทย (Bun & Kiong, 1995; Khoo, 2009) ลักษณะดังกล่าวตามมุมมองในแง่มานุษยวิทยาอพยพ กรณีศึกษาของชาวฮกเกี้ยนในไทยแสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างอัตลักษณ์อย่างซับซ้อนที่มีได้ยึดติดกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ หากแต่ดำรงอยู่ผ่านเครือข่ายครอบครัว ความเชื่อ และทุนทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต สิ่งเหล่านี้ทำให้เราตั้งคำถามถึงการเข้าใจอัตลักษณ์ของกลุ่มอพยพในฐานะที่ไม่ใช่สิ่งตายตัว แต่เป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา โดยมีทั้งแรงผลักดันจากประวัติศาสตร์ และแรงดึงดูดจากการเปลี่ยนแปลงในสังคมร่วมสมัย

ท้ายที่สุด บทสรุปของการศึกษานี้ไม่ใช่เพื่อก้าวถึงอดีตของชาวฮกเกี้ยนในฐานะวัฒนธรรมที่สูญสลายแล้ว หากแต่เพื่อชี้ให้เห็นถึงพลังของวัฒนธรรมในการดำรงอยู่และแปรเปลี่ยนไปตามบริบททางเศรษฐกิจและการเมือง วัฒนธรรมที่หล่อหลอมจากการทำเหมืองแร่ดีบุกไม่เพียงสะท้อนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างป็นังกับภาคใต้ของไทยในอดีต แต่ยังเปิดพื้นที่ให้เราเข้าใจการสร้างตัวตน การสืบทอดความทรงจำ และพลวัตของอัตลักษณ์ในโลกปัจจุบัน คำถามสำคัญคือ ในโลกที่โลกาภิวัตน์เร่งให้วัฒนธรรมท้องถิ่นกลืนหายไปอย่างรวดเร็ว เราจะรักษา “ร่องรอยของพลเมืองข้ามพรมแดน” เหล่านี้ไว้ได้อย่างไร และควรส่งเสริมการศึกษาทางชาติพันธุ์ในภาคใต้ไทยในทิศทางใดต่อไป นอกจากคุณค่าทางวิชาการแล้ว มรดกวัฒนธรรมเหมืองแร่ของชาวฮกเกี้ยนยังมีศักยภาพในการต่อยอดสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การใช้เรื่องเล่าประวัติศาสตร์เหมืองแร่ อาหารพื้นถิ่น และสถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีส เป็นฐานในการสร้างอัตลักษณ์เมืองและการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ในขณะเดียวกัน

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนฮกเกี้ยนในไทยกับชุมชนในป็นัง ประเทศมาเลเซีย อาจเปิดมุมมองใหม่ในการทำความเข้าใจพลวัตของวัฒนธรรมข้ามพรมแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บรรณานุกรม

เกรียงไกร เกิดศิริ, ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, อิศรชัย บุรณะอรจรณ์, และกิตติคุณ จันทร์แย้ม. (2566). *จอร์จทาวน์ เกาะป็นัง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มติชน.

ปิยะนาถ อังควาณิชกุล. (2563). *การเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์และลักษณะอาคารของสถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีสในเมืองภูเก็ต ระหว่าง พ.ศ. 2545–2559*. โรงพิมพ์วีรณาเพรส.

Asia Pacific Foundation of Canada. (n.d.-a). *The Opium Wars in China*. Retrieved December 25, 2024, from <https://asiapacificcurriculum.ca/learning-module/opium-wars-china>

Asia Pacific Foundation of Canada. (n.d.-b). *Chinese migrations in the mid to late 19th century*. Retrieved December 25, 2024, from <https://asiapacificcurriculum.ca/learning-module/chinese-migrations-mid-late-19th-century>

Bun, C. K., & Kiong, T. C. (1995). Introduction: Modelling culture contact and Chinese ethnicity in Thailand. *Southeast Asian Journal of Social Science*, 23(1), 1–12. <http://www.jstor.org/stable/24492373>

Chee-Beng, T. (2000). *Chinese overseas: Comparative cultural issues*. Hong Kong University Press.

Cho, Y. M. (2022). *Networks, identity and community: The Hokkien Chinese in Penang, 1800–1941* (Doctoral dissertation, University of Leeds). Retrieved from <https://etheses.whiterose.ac.uk/31497/>

Cushman, J. W. (1991). The Khaw Group: Chinese business in early twentieth-century Penang. *Journal of Southeast Asian Studies*, 22(2), 265–285.

DeBernardi, J. (2004). *Rites of belonging: Memory, modernity, and identity in a Malaysian Chinese community*. Stanford University Press.

Glick Schiller, N., Basch, L., & Szanton Blanc, C. (1992). *Towards a transnational perspective on migration: Race, class, ethnicity, and nationalism reconsidered*. New York Academy of Sciences.

Khoo, S. N. (2009). *Streets of George Town, Penang*. Areca Books.

- Khoo, S. N. (2009). Hokkien Chinese on the Phuket mining frontier: The Penang connection and the emergence of the Phuket Baba community. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 82(2), 81–112.
- Ong, A. (1999). *Flexible citizenship: The cultural logics of transnationality*. Duke University Press.
- Phongpaichit, P., & Baker, C. (2017). *A history of Thailand* (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Reid, A. (Ed.). (2008). *The Chinese diaspora in the Pacific*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315240756>
- Skinner, G. W. (1957). *Chinese society in Thailand: An analytical history*. Cornell University Press.
- Suryadinata, L. (1987). Ethnic Chinese in Southeast Asia: Problems and prospects. *Journal of International Affairs*, 41(1), 135–151. <http://www.jstor.org/stable/24357391>
- Tan, C. B. (2011). *Chinese overseas: Comparative cultural issues*. Hong Kong University Press.
- Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*. Routledge.
- Wang, G. (1992). *The Chinese overseas: From Earthbound China to the quest for autonomy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

วารสารมนุษยสังคมศาสตร์

ManuSangkhomSart: Journal of Humanities and Social Sciences

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

วารสารมนุษยสังคมศาสตร์มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ที่นำเสนอองค์ความรู้ ข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะที่เป็นความคิดริเริ่มและนวัตกรรม นอกจากนี้ยังมี วัตถุประสงค์เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษา การบริหารธุรกิจ ภาษา ศิลปะ ดนตรี การแสดง วัฒนธรรม และสหวิทยาการอื่น ๆ เป็นต้น

กำหนดการเผยแพร่

วารสารมนุษยสังคมศาสตร์เริ่มจัดทำและตีพิมพ์วารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2566 โดยกำหนดการเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย

ฉบับที่ 1	มกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2	พฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3	กันยายน – ธันวาคม

การพิจารณาและการคัดเลือกบทความ

วารสารมนุษยสังคมศาสตร์กำหนดเงื่อนไขการพิจารณาและการคัดเลือกบทความ ดังนี้

1. กองบรรณาธิการพิจารณาบทความและแสดงความเห็น “เห็นชอบ” ในเบื้องต้นเกี่ยวกับขอบเขตเนื้อหา รูปแบบการเขียนบทความ และการลอกเลียนวรรณกรรมทางวิชาการไม่เกินกว่า 20 เปอร์เซ็นต์

ก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Reviewer) พิจารณาบทความ กรณีที่ผลการพิจารณาไม่ผ่าน กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการเผยแพร่บทความนั้น ๆ

2. การพิจารณาบทความเป็นรูปแบบ Double blind peer review โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่ทราบชื่อหรือ ข้อมูลของผู้นิพนธ์ และผู้นิพนธ์ไม่ทราบชื่อของผู้พิจารณาบทความจำนวน 3 ท่าน

3. บทความจะต้องไม่เคยถูกเผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และต้องไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อลงวารสารอื่น

4. กรณีที่ผลการพิจารณาให้มีการแก้ไข/ปรับปรุงบทความ ผู้นิพนธ์ต้องทำการแก้ไขจนกระทั่งถูกต้องครบถ้วนภายในกำหนดเวลา หากไม่สามารถแก้ไข/ปรับปรุงได้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการรับเผยแพร่บทความนั้น ๆ

5. กรณีที่บทความไม่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนสามารถนำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิไปพัฒนาบทความเพื่อเสนอต่อวารสารอื่น ๆ ได้

6. กรณีที่ผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นขัดแย้งกัน กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการเผยแพร่บทความนั้น ๆ

7. กรณีที่บทความมีความโดดเด่น สอดคล้องกับประเด็นทางวิชาการหรือสถานการณ์ปัจจุบัน กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาเพื่อเผยแพร่เป็นกรณีพิเศษ

8. ผู้นิพนธ์เป็นผู้รับผิดชอบทางกฎหมายโดยตรงต่อข้อมูล เนื้อหา ภาพประกอบ และการอ้างอิง เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยกองบรรณาธิการวารสารมนุษยสังคมศาสตร์ไม่ร่วมรับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น และดำเนินการถอนบทความออกจากการเผยแพร่ของวารสารทันที หากบทความถูกเผยแพร่ทางออนไลน์แล้วพบข้อผิดพลาด ให้ดำเนินการทักท้วงมายังวารสารเพื่อดำเนินการปรับปรุง/แก้ไขให้ถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

9. การเผยแพร่ในวารสารมนุษยสังคมศาสตร์ ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสารมนุษยสังคมศาสตร์ หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำข้อมูลบางส่วนไปเผยแพร่ต่อหรือกระทำการใด ๆ จะต้องทำการอ้างอิงตามหลักสากล หรือในกรณีใช้ข้อมูลทั้งหมด จะต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากวารสารมนุษยสังคมศาสตร์

10. หากบทความได้รับการเผยแพร่ ผู้นิพนธ์จะได้รับค่าตอบแทนจำนวน 1,000 บาทต่อ 1 บทความ

การเตรียมต้นฉบับบทความ

ต้นฉบับบทความต้องจัดพิมพ์ตามรูปแบบที่กำหนด ดังนี้

1. ส่วนประกอบของบทความ

1.1 บทความวิจัย ประกอบด้วย

- ชื่อบทความ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ภาษาไทย ขนาด 18 หน้า / ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 หน้า)
- ชื่อ-นามสกุลของผู้นิพนธ์ และผู้ร่วมนิพนธ์
- หน่วยงาน/สังกัด ของผู้นิพนธ์และผู้ร่วมนิพนธ์
- บทคัดย่อ มีความยาว 250 – 300 คำ ต้องมีทั้งบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ผ่านการ proofreading จากผู้เชี่ยวชาญ) บทคัดย่อประกอบด้วย ชื่อเรื่องและที่มาของเนื้อหาในบทความ วัตถุประสงค์ของงานวิจัย วิธีการวิจัย ผลวิจัย การอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และคำสำคัญไม่เกิน 5 คำ จัดเรียงตามตัวอักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และค้นด้วยเครื่องหมาย (,)
- บทนำ ประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญ โจทย์/ปัญหาวิจัย (ถ้ามี) การทบทวนวรรณกรรม (แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่ผ่านมา)
- วัตถุประสงค์การวิจัย ที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาในบทความ
- วิธีการวิจัย ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูล

- ผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ โดยการเขียนบรรยายประกอบรูปภาพ แผนผัง ตาราง ตามความเหมาะสมพร้อมคำอธิบายโดยสังเขป

- การอภิปรายผล สรุปผลวิจัยสำคัญที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ อธิบายหรือตีความผลวิจัยให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น โดยให้เหตุผลแก่ผลการทดลอง นำแนวคิด ทฤษฎี และผลวิจัยมาสนับสนุน วิเคราะห์หรือสังเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อนำเสนอความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับทฤษฎีและผลวิจัยของผู้อื่น เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจหรือองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับบทความ หรือนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม หรือแนวคิดทางนวัตกรรม ที่นำไปสู่งานวิจัยในอนาคตหรือการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

- ข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประโยชน์ในการประยุกต์ผลวิจัยเสนอแนะแนวทางการวิจัยที่ควรทำต่อไป

- การอ้างอิง ประกอบด้วย การอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation) และบรรณานุกรม (References) ในรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 ผู้นิพนธ์ต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของการอ้างอิงทั้งหมด บรรณานุกรมแบ่งเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยจัดเรียงตามตัวอักษร

1.2 บทความวิชาการ ประกอบด้วย

- ชื่อบทความ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ภาษาไทย ขนาด 18 หน้า / ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 หน้า)

- ชื่อ-นามสกุลของผู้นิพนธ์ และผู้ร่วมนิพนธ์

- Email ของผู้นิพนธ์และผู้ร่วมนิพนธ์

- หน่วยงาน/สังกัด ของผู้นิพนธ์และผู้ร่วมนิพนธ์

- บทคัดย่อ มีความยาว 250 – 300 คำ ต้องมีทั้งบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ผ่านการ proofreading จากผู้เชี่ยวชาญ) บทคัดย่อประกอบด้วย ความเป็นมาของบทความ ผลการศึกษา และสรุปความของผู้เขียนในเชิงวิชาการ และคำสำคัญไม่เกิน 5 คำ จัดเรียงตามตัวอักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมาย (.)

- บทนำ ประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญ จุดมุ่งหมายของการเขียนบทความ การศึกษาหรืองานวิจัยที่ผ่านมา และความน่าสนใจของบทความวิชาการ

- เนื้อหา นำไปสู่การก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยผู้นิพนธ์ต้องดำเนินงานเขียนให้ครอบคลุมถึงจุดมุ่งหมายของเรื่องที่ศึกษา โดยการเขียนบรรยายประกอบรูปภาพ แผนผัง ตาราง ตามความเหมาะสมพร้อมคำอธิบายโดยสังเขป

- สรุป สรุปผลการศึกษาสำคัญที่ค้นพบจากการเขียนบทความครั้งนี้ อธิบายหรือตีความผลการศึกษาให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น โดยให้เหตุผลแก่ผลการทดลอง นำแนวคิด ทฤษฎี และผลวิจัยของผู้อื่นมาสนับสนุน วิเคราะห์หรือสังเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อนำเสนอความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับทฤษฎีและผลวิจัยของผู้อื่น เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจหรือองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับบทความ หรือนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม หรือแนวคิดทางนวัตกรรม ที่นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

- การอ้างอิง ประกอบด้วย การอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation) และบรรณานุกรม (References) ในรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 ผู้นิพนธ์ต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของการอ้างอิงทั้งหมด บรรณานุกรมแบ่งเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยจัดเรียงตามตัวอักษร

2. รูปแบบการพิมพ์

- ในกรณีบทความภาษาไทยใช้ชุดแบบอักษรชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาด 14 ปกติ (หัวข้อความ 16 หน้า)

- ในกรณีบทความภาษาอังกฤษใช้ชุดแบบอักษรชนิด Times New Roman ขนาด 10 ปกติ (หัวข้อความ 12 หน้า)

- กระดาษขนาด A4 และกำหนดการตั้งหน้า บน 3.25 ซม. ล่าง 2.75 ซม. ซ้าย 3 ซม. และขวา

3.25 ซม.

- ระยะห่างระหว่างบรรทัด ภาษาไทยกำหนด Single line ภาษาอังกฤษกำหนด 1.5 lines
- ความยาวของบทความไม่เกิน 10 หน้า รวมรูปภาพ แพนผัง ตาราง และบรรณานุกรม
- ถ้ามีรูปภาพประกอบ ใช้ภาพที่มีความละเอียด 300 dpi ระบุคำว่า “ภาพที่.....” จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษได้ภาพ พร้อมระบุลำดับภาพและคำอธิบายภาพโดยสังเขป บรรทัดถัดมาระบุ “ที่มา.....” (ในกรณีรูปภาพเป็นของผู้นิพนธ์ ระบุชื่อ-นามสกุลของผู้นิพนธ์)
- ถ้ามีตารางประกอบ ข้อความในตารางสามารถใช้ขนาดอักษร 12 – 14 ปกติ ระบุคำว่า “ตารางที่....” ด้านบนของตารางและจัดข้อความชิดซ้ายของตาราง พร้อมระบุลำดับตารางและคำอธิบายตารางโดยสังเขป และที่มาของตาราง (ในกรณีตารางเป็นของผู้นิพนธ์ ไม่ต้องระบุอ้างอิง)

แบบฟอร์มการเขียนบทความวิจัย

ชื่อเรื่องภาษาไทย (ใช้ตัวอักษรเข้ม ขนาด 18)

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (ใช้ตัวอักษรเข้มพิมพ์ใหญ่ ขนาด 16)

ชื่อผู้แต่ง¹ ชื่อผู้แต่งร่วม (ถ้ามี)² (ภาษาไทยตัวเอนไม่เข้ม ขนาด 16)
ชื่อผู้แต่ง¹ ชื่อผู้แต่งร่วม (ถ้ามี)² (ภาษาอังกฤษตัวเอนไม่เข้ม ขนาด 16)

¹สังกัดของผู้แต่ง ²สังกัดของผู้แต่งร่วม (ถ้ามี) (ภาษาไทยตัวเอนไม่เข้ม ขนาด 14)

¹สังกัดของผู้แต่ง ²สังกัดของผู้แต่งร่วม (ถ้ามี) (ภาษาอังกฤษตัวเอนไม่เข้ม ขนาด 14)

E Mail :

บทคัดย่อ

(จัดกึ่งกลาง ตัวเข้มขนาด 16)

บทคัดย่อต้องเขียนด้วยภาษาไทยขนาด 14 ตัวปกติ มีเนื้อหาสื่อถึงการสรุปเนื้อหาของบทความวิจัยที่ผู้พิมพ์เขียน ให้ครอบคลุมความเป็นมาของบทความ วัตถุประสงค์ ผลวิจัย การอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ควรเขียนให้อยู่ในระหว่าง 250 – 300 คำ

คำสำคัญ : ใช้คำที่มีความหมายโดดเด่นสื่อถึงเนื้อหาของบทความ ไม่ควรเกิน 5 คำ และค้นด้วยเครื่องหมาย (,)

ABSTRACT

(จัดกึ่งกลาง ตัวเข้มขนาด 16)

ABSTRACT ต้องเขียนด้วยภาษาอังกฤษขนาด 14 ตัวปกติ มีเนื้อหาสื่อถึงการสรุปเนื้อหาของบทความวิจัยที่ผู้พิมพ์เขียน ให้ครอบคลุมความเป็นมาของบทความ วัตถุประสงค์ ผลวิจัย การอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ควรเขียนให้อยู่ในระหว่าง 250 – 300 คำ เนื้อหาจะต้องเขียนและตรวจสอบให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ

Keywords : ใช้คำที่มีความหมายโดดเด่นสื่อถึงเนื้อหาของบทความ ไม่ควรเกิน 5 คำ และค้นด้วยเครื่องหมาย (,)

ที่มาและความสำคัญ (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)
พิมพ์เนื้อหา ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

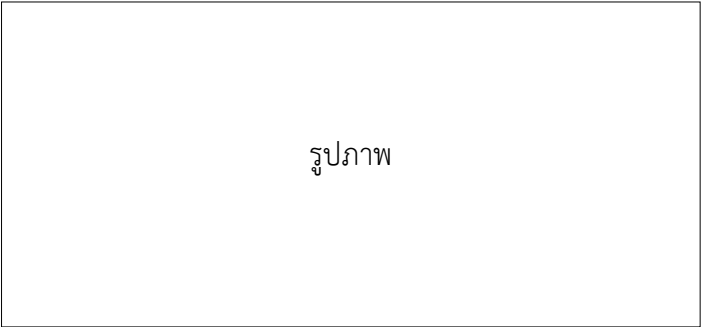
โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย (ถ้ามี) (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)
พิมพ์เนื้อหา ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

การทบทวนวรรณกรรม (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)
พิมพ์เนื้อหา ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

วัตถุประสงค์การวิจัย (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)
พิมพ์เนื้อหา ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

วิธีการวิจัย (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)
พิมพ์เนื้อหา ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

ผลการวิจัย (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)
อธิบายผลการทดลองต่างๆ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์
การเสนอผลการวิจัย ควรเสนอตามลำดับของวัตถุประสงค์ และ/หรือสมมติฐาน ต้องเน้นไปในทางก่อให้เกิดองค์
ความรู้ใหม่ โดยผู้นิพนธ์ต้องดำเนินงานเขียนให้ครอบคลุมในเรื่องที่ศึกษา ทั้งนี้ไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ
รวมบทคัดย่อ และบรรณานุกรมด้วย ใช้ขนาดอักษรปกติ 14
ทั้งนี้หากมีรูปภาพ และตารางประกอบ ให้จัดทำดังนี้

รูปภาพ

ภาพที่ 1
ที่มา
(ทั้งรูปภาพ และตัวอักษร ให้จัดกึ่งกลาง)

ตารางที่ 1

ที่	ลำดับ	รายการ	หมายเหตุ

การอภิปรายผล (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)

สรุปผลวิจัยสำคัญที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ อธิบายหรือตีความผลวิจัยให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น โดยให้เหตุผลแก่ผลการทดลอง นำแนวคิด ทฤษฎี และผลวิจัยมาสนับสนุน วิเคราะห์หรือสังเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อนำเสนอความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับทฤษฎีและผลวิจัยของผู้อื่น เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจหรือองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับบทความ หรือนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม หรือแนวคิดทางนวัตกรรม ที่นำไปสู่งานวิจัยในอนาคตหรือการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

ข้อเสนอแนะ (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประโยชน์ในการประยุกต์ผลวิจัย เสนอแนะแนวทางการวิจัยที่ควรทำต่อไป ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

บรรณานุกรม

(จัดกึ่งกลาง ตัวเข้มขนาด 16)

การอ้างอิงสารสนเทศให้กำหนดตามแบบ APA (7th edition)

REFERENCES

(จัดกึ่งกลาง ตัวเข้มขนาด 16)

การอ้างอิงสารสนเทศให้กำหนดตามแบบ APA (7th edition)

แบบฟอร์มการเขียนบทความวิชาการ

ชื่อเรื่องภาษาไทย (ใช้ตัวอักษรเข้ม ขนาด 18)

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (ใช้ตัวอักษรเข้มพิมพ์ใหญ่ ขนาด 16)

ชื่อผู้แต่ง¹ ชื่อผู้แต่งร่วม (ถ้ามี)² (ภาษาไทยตัวเอนไม่เข้ม ขนาด 16)
ชื่อผู้แต่ง¹ ชื่อผู้แต่งร่วม (ถ้ามี)² (ภาษาอังกฤษตัวเอนไม่เข้ม ขนาด 16)

¹สังกัดของผู้แต่ง ²สังกัดของผู้แต่งร่วม (ถ้ามี) (ภาษาไทยตัวเอนไม่เข้ม ขนาด 14)

¹สังกัดของผู้แต่ง ²สังกัดของผู้แต่งร่วม (ถ้ามี) (ภาษาอังกฤษตัวเอนไม่เข้ม ขนาด 14)

E Mail :

บทคัดย่อ

(จัดกึ่งกลาง ตัวเข้มขนาด 16)

บทคัดย่อต้องเขียนด้วยภาษาไทยขนาด 14 ตัวไม่เข้มปกติ มีเนื้อหาเพื่อสื่อถึงการสรุปเนื้อหาของบทความวิชาการที่ผู้นิพนธ์เขียน ให้ครอบคลุมความเป็นมาของบทความ ผลการศึกษา และสรุปความของผู้เขียนในเชิงวิชาการ ทั้งนี้ควรเขียนให้อยู่ในระหว่าง 250 – 300 คำ

คำสำคัญ : ใช้คำที่มีความหมายโดดเด่นสื่อถึงเนื้อหาของบทความ ไม่ควรเกิน 5 คำ และคั่นด้วยเครื่องหมาย (,)

ABSTRACT

(จัดกึ่งกลาง ตัวเข้มขนาด 16)

ABSTRACT ต้องเขียนด้วยภาษาอังกฤษขนาด 14 ตัวไม่เข้มปกติ มีเนื้อหาเพื่อสื่อถึงการสรุปเนื้อหาของบทความวิชาการที่ผู้นิพนธ์เขียน ให้ครอบคลุมความเป็นมาของบทความ ผลการศึกษา และสรุปความของผู้เขียนในเชิงวิชาการ ทั้งนี้ควรเขียนให้อยู่ในระหว่าง 250 – 300 คำ โดยเนื้อหาจะต้องเขียนให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ (ผ่านการ proofreading จากผู้เชี่ยวชาญ)

Keywords : ใช้คำที่มีความหมายโดดเด่นสื่อถึงเนื้อหาของบทความ ไม่ควรเกิน 5 คำ และคั่นด้วยเครื่องหมาย (,)

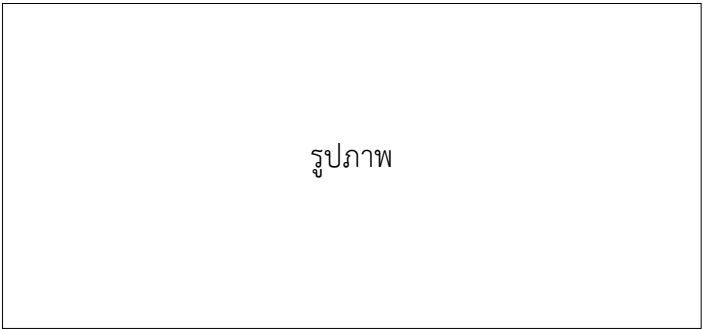
บทนำ (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)

ภายในเนื้อหาของบทนำจะต้องเขียนที่มาและความสำคัญ จุดมุ่งหมายของการเขียนบทความ การศึกษาหรืองานวิจัยที่ผ่านมา และความน่าสนใจของบทความวิชาการ ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

เนื้อหา (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)

เนื้อหาของบทความ นำไปสู่การก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยผู้นิพนธ์ต้องดำเนินงานเขียนให้ครอบคลุมถึงจุดมุ่งหมายของเรื่องที่ศึกษา ทั้งนี้ไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ รวมบทคัดย่อ และบรรณานุกรมด้วย ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

ทั้งนี้หากมีรูปภาพ และตารางประกอบ ให้จัดทำดังนี้

ภาพที่ 1

ที่มา

(ทั้งรูปภาพ และตัวอักษร ให้จัดกึ่งกลาง)

ตารางที่ 1

ที่	ลำดับ	รายการ	หมายเหตุ

สรุป (จัดขีดซ้าย ตัวเข้มขนาด 16)

สรุปผลการศึกษาสำคัญที่ค้นพบจากการเขียนบทความครั้งนี้ อธิบายหรือตีความผลการศึกษาให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น โดยให้เหตุผลแก่ผลการทดลอง นำแนวคิด ทฤษฎี และผลวิจัยของผู้อื่นมาสนับสนุน วิเคราะห์หรือสังเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อนำเสนอความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับทฤษฎีและผลวิจัยของผู้อื่น เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจหรือองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับบทความ หรือนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม หรือแนวคิดทางนวัตกรรม ที่นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป ใช้ขนาดอักษรปกติ 14

บรรณานุกรม

(จัดกึ่งกลาง ตัวเข้มขนาด 16)

การอ้างอิงสารสนเทศให้กำหนดตามแบบ APA (7th edition)

REFERENCES

(จัดกึ่งกลาง ตัวเข้มขนาด 16)

การอ้างอิงสารสนเทศให้กำหนดตามแบบ APA (7th edition)